

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεκάτος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Ἀποδοματίζονται ἀπὸ τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς ἰτησίας — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου 6.

7 Δεκεμβρίου 1880

Σφραγὶς τῆς
ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧ. ΤΗΝΟΥ
ἐπὶ ἐπαναστάσεως.

[Ἐκ τῆς Συλλογῆς Παύλου Λάμπρου].

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἐδμόνδου δὲ Ἀμίκις. Μετάφρασις
ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τῆς δεκάτης ἐκδόσεως ὑπὸ ***]

Συνίχθεια: 181 σελ. 761.

Ἄν καὶ ἐγνώριζα, πρὶν ἀκόμῃ φθάσω εἰς Κων-
σταντινούπολιν, ὅτι δὲν ἐμελλον νὰ ἐπανεύρω ἐκεῖ
οὐδ' ἔχνος πλέον τοῦ λαμπροῦ στρατοῦ τῶν ὠραίων
παλαιῶν χρόνων, ἅμα φθάσας ὁμῶς ἐζήτησα μετὰ
ζωηροτάτης περιεργίας νὰ ἴδω τοὺς στρατιώτας,
τὸ διηνεκὲς ἀντικείμενον τῆς συμπαιδείας μου.
Ἀλλ' εὗρηκα τὸ πρῶγμα κατώτερον τῶν προσδο-
κιῶν μου, καὶ πολὺ κατώτερον. Ἀντὶ τῶν παλαιῶν
πλατέων ἐνδυμάτων, ἅτινα ἦσαν τόσον ζωγραφι-
κὰ ἅμα καὶ πολεμικὰ, εὗρηκα τὰ μαῦρα καὶ ἐπιτε-
τηδευμένα ἐμβλήματα, τὰς ἐρυθρὰς περισκελίδας,
τοὺς στενοὺς ἐπενδύτας, τὰ σειρήνια τῶν θυρω-
ρῶν, τὰ ζωνίδια τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου,
καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν κεφαλῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ Σουλ-
τάνου μέχρι τῆς τοῦ στρατιώτου, τὸ οἰκτρὸν ἐ-
κεῖνο φέσιον, ὅπερ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἄθλιον καὶ
παιδαριώδες, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εὐσώ-
μων μουσουλμάνων, προκαλεῖ καὶ ἀδιακλόπους ὁ
φθαλμίας καὶ ἡμικρανίας. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς
δὲν ἔχει πλέον τὸ κάλλος στρατοῦ τουρκικοῦ,
οὐδ' ἔχει ἀκόμῃ τὸ κάλλος στρατοῦ εὐρωπαϊκοῦ.
οἱ στρατιῶται μοὶ ἐφάνησαν κατηφεῖς, ἀηδισμέ-
νοι καὶ ῥυπαροί. Θὰ εἶνε ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ δὲν ἐμ-
πνεύουσι συμπάθειαν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀνατροφὴν
τῶν, μοὶ ἀρκεῖ τὸ ἐξῆς: Εἶδα ὑπαξιωματικούς
καὶ ἀξιωματικούς ἐκμυστομένους μὲ τὰ δάκτυλα

ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δρόμου· εἶδα στρατιώτην τῆς
προφυλακῆς τῆς ἐπὶ τῆς γαστρῆς, ὅπου ἀπαγο-
ρεῖται τὸ κάπνισμα, ἀρπάζοντα τὸ σιγάρον ἀπὸ
τὸ στόμα ἐνὸς ὑποπρηξένου· ἐν δὲ τῷ πλάγι
τῶν ὀρχουμένων δεξιόσιδων ἄλλος στρατιώτης,
ἐπὶ παρουσίᾳ μου, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τρεῖς εὐρω-
παίους νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐκβά-
λῃ τὸν πύλον τῶν, ἐξέβαλεν αὐτὸς διὰ μιᾶς
καὶ μόνης τοῦ χειρονομίας τοὺς πύλους καὶ τῶν
τριῶν. Βραθα δὲ, ὅτι, ὅστις ἐν παρομοίᾳ περι-
πτώσει θελήσῃ νὰ φωνάξῃ, τὸ ὀλιγώτερον ὅπου
ἔχει νὰ πάθῃ, εἶνε νὰ γείνῃ ἀνάρπαστος ὡς σάκ-
κος ῥακισυλλέκτου, καὶ νὰ μεταφερθῇ ὡς ἄψυ-
χόν τι πρῶγμα εἰς τὴν πρωτοφυλακὴν. Διὸ καὶ
καθ' ὅλην τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν
μου ἐδειξάμην ἄκρον σέβας πρὸς τοὺς στρατιώτας.
Ἄλλως δ' ἔπαυσα πλέον νὰ ἐκπληττῶμαι διὰ τὴν
συμπεριφορὰν τῶν, ἀρ' οὐ εἶδα μὲ τοὺς ἰδίους μου
ὀφθαλμοὺς τί ἄνθρωποι εἶνε οἱ στρατιῶται. πρὶν
ἐνδυθῶσι τὴν στρατιωτικὴν στολήν. Εἶδα ἡμέραν
τινὰ διερχομένους ὁδὸν τινα ἐν Χρυσουπόλει ἐ-
κατοντάδα περίπου νεοσυλλέκτων, ἐρχομένους
πιθανῶς ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Μ'
ἐκίνησαν εἰς οἶκτον καὶ φρίκην. Μοὶ ἐφάνη ὅτι
βλέπω τοὺς φοβεροὺς φυλοβόλους Χασὰν τοῦ τρελ-
λοῦ, οἵτινες διέδθησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν
περὶ τὰ τέλη τοῦ 15' αἰῶνος, διὰ νὰ ὑπάγῃ καὶ
ἀποθάνωσιν ὑπὸ τοὺς μύδρους τοῦ αὐστριακοῦ πυ-
ροβολικοῦ εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Πέστας. Βλέπω
ἀκόμῃ τὰς ἀπαισίους ἐκεῖνας μορφάς, τοὺς μα-
κροὺς ἐκείνους βοστρύχους τῆς κόμης, τὰ σώματα
ἐκεῖνα τὰ ἡμίγυμνα καὶ κατὰστικτα ἐξ ἀραβουργη-
μάτων, τὰ ἄγρια ἐκεῖνα στολίδια, καὶ ἀσφραί-
νομαι τὸν εὐρῶτα κλωθὸν θηριοτροφείου, ἐξ οὗ
ἀπελύθησαν εἰς τοὺς δρόμους τὰ θηρία. Ὅτε ἐ-
φθασαν αἱ πρῶται εἰδήσεις περὶ τῶν σφαγῶν τῆς
Βουλγαρίας, μοῦ ἤλθαν εὐθὺς εἰς τὸν νοῦν ἐκεῖ-
νοι. — Πρέπει νὰ εἶνε οἱ φίλοι μου ἐκεῖνοι, οἱ τῆς
Χρυσουπόλεως, εἶπα κατ' ἐμαυτόν. Καὶ ὅμως οὐ-
τοί εἶνε καὶ ἡ μόνη ζωγραφικὴ εἰκὼν, ἥτις μοὶ
ἀπέμεινεν ἐκ τῆς θέας τῶν μουσουλμάνων στρα-
τιωτῶν. Ὁραῖοι στρατοὶ τοῦ Βαϊζήτ, τοῦ Σου-
λεϊμάν καὶ τοῦ Μωάμεθ, τίς ἄρχῃ ἡδύνατο νὰ
σᾶς ἴδῃ διὰ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν
τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρτεταγμέ-
νους εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Δαούτ-πασά! Ὅσκις
διερχόμεν ἐνώπιον τῆς θριαμβευτικῆς πύλης τῆς

Ἀδριανουπόλεως, οἱ ὠραῖοι ἐκεῖνοι στρατοὶ παρίσταντο εἰς τὴν φαντασίαν μου ὡς φανερὰ τις ὀπτασία, καὶ ἔστειλα δι' ἡμᾶς νὰ παρατηρήσω τὴν πύλην, ὡς εἰ μελλοῦ νὰ προκύβῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασῶν, ὁ κήρυξ τῶν αυτοκρατορικῶν στρατευμάτων.

ΙΝΗΚΙΑΡ

Ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασῶν προῆγε τὸν πᾶντων, ἔχων δύο οὐράς ἵππων, σημεῖα τοῦ ἀξιωματοῦ του. Ὁπισθεν αὐτοῦ ἐφαίνετο μακρόθεν ζώοντάς τις λάμπεις· ἦσαν ὀκτακισχίλια χαλκὰ κοχλιάρια ἐμπηγμένα εἰς τὰ σαρικία ὀκτακισχιλίων γενιτσάρων, ὧν ἐν μέσῳ ἐκυμαίνοντο τὰ πτερὰ τοῦ ἐρωδιῦ, καὶ ἀπῆστρον αἱ πανοπλῖαι τῶν φαλαγγάρχων, ἀκολουθουμένων ὑπὸ στρατοῦ ὅλου ὀπλοφόρων καὶ ὀψοκόμων. Ὁπισθεν τῶν γενιτσάρων ἠκολούθει μικρὸς στρατὸς ἐθελοντῶν καὶ παίδων, μεστοὺς μεταξωτῶν, μεθ' ὧρακας σιδηροῦς, μεθ' ἀποστίλβοντα κράνη, ἀκολουθουμένων ὑπὸ μουσικῶν· ὁπισθεν τῶν παίδων ἤρχοντο οἱ πυροβολισταί, μετὰ κανόνια συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα δι' ἀλύσεων σιδηρῶν· κατόπιν δ' ἄλλος μικρὸς στρατὸς ἀγάρων, παίδων, θαλαμηπόλων, στρατιωτῶν τιμαριωτῶν ἐπιβαινόντων ἵππους θωρακοφόρους καὶ θυσανοφόρους. Οὗτοι δὲ πάντες συναπετέλουν μόνον τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν. Ὑπεράνω δὲ τῶν συμπυκνωμένων τάξεων ἤνεμίζοντο σημαῖαι μυριάδων, καὶ ἐκυμαίνοντο αἱ ἀλογουραὶ, καὶ συνεκρούοντο λόγχαι, σπάθαι, τόξα, φαρέτραι, τοξοβόλα, ὧν διὰ μέσου μόλις ἐφαίνοντο αἱ ἡλιοκαεῖς ὄψεις τῶν πολεμιστῶν τῆς Κρήτης καὶ Περγασίας. Οἱ δὲ παράγοροι ἦχοι τῶν τυμπάνων, τῶν αὐλῶν, τῶν σαλπείγων καὶ τῶν τουρπελεκίων, ἡ φωνὴ τῶν ψαλτῶν συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τῶν γενιτσάρων, ἡ κλαγγὴ τῶν πανοπλιῶν, ὁ τριγμὸς τῶν ἀλύσεων, καὶ αἱ ἐπιφωνήσεις Ἀλλὰχ, συνεχόντο εἰς ὀρυμαγδὸν χαρμύσεων καὶ φοβερὸν, ὅστις ἀπὸ τοῦ πεδίου τοῦ Δαυὶδ πασῶν ἐξετείνετο εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ὁ ζωγράφος καὶ ποιηταί, ὅσοι ἐμελετήσατε μετ' ἀγάπης τὸν ὠραῖον, πλὴν διὰ παντὸς ἐξαφανισθέντα ἀνατολικὸν κόσμον, βοήθησατέ με νὰ παραστήσω ἀκέραιον τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς Σταμπούλ ἔξοδον τοῦ μυθώδους στρατοῦ Μωάμεθ τοῦ Γ'.

Ἡ προφυλακὴ ἐξῆλθεν ἡδὴ. Προβαίνει δὲ μία ἄλλη λάμπεις. Εἶνε ὁ Σουλτάνος; Ὁχι, ἡ Θεότης ἀκόμη ἴσως δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ εὐνοουμένου βεζίρη. Εἶνε τεσσαράκοντα ἀγάδες, ὅλοι μεθ' αὐτοὺς ἀκολουθοῦντες εἰς τὰς τεσσαράκοντα ἵππους μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου καὶ ἀργυροχαλίνους, εἰς οὓς ἐπακολουθοῦσι πλῆθος παίδων καὶ ἱπποκόμων ἐν πομπῇ, ἀγόντων διὰ τῆς χειρὸς τεσσαράκοντα ἵππους χρυσόσκατους, φέροντας θώρακας, ῥόπαλα καὶ σπάθας.

Καὶ ἄλλη συνοδία προκύπτει. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε οἱ γραμματεῖς τοῦ κράτους, οἱ ὑπουργοί, οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Σεραγίου, καὶ ὁ μέγας θησαυροφύλαξ, ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ μουσικῶν, καὶ σμήνους ἐθελοντῶν, μεθ' αὐτοὺς πορφυροῦς καὶ πτεροστολιστούς, ἐνδεδυμένους μεθ' αὐτῶν, μεθ' αὐτῶν ἐρυθρὸν, μεθ' αὐτῶν λεοπαρδῶν, καὶ μεθ' αὐτῶν οὐγγρικὰ, ὠπλισμένοι μεθ' αὐτῶν λόγχας μεταξοσκεπεῖς καὶ ἀνθοστεφεῖς.

Ἄλλο κύμα ἵππων ἐξαεραπτόντων προκύπτει ἐκ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ μεγάλου βεζίρου. Προηγείται εἰς τοξοβολητῶν ἐφίππων, προδρόμων, καὶ ἀγάρων ἀγίων ἀμοιβῆς παρὰ τοῦ μεγάλου Κυρίου, ἀκολουθῶντες ἄλλοι τεσσαράκοντα ἀγάδες τοῦ μεγάλου βεζίρου ἐν μέσῳ δάσους χιλίων διακοσίων λογγῶν ἐξ Ἰνδοκαλῶν, ὧν κρατοῦσι χίλιοι διακοσίοι παῖδες, καὶ ἄλλοι τεσσαράκοντα παῖδες τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐνδεδυμένοι χρυσομήλινα, καὶ ὠπλισμένοι μεθ' αὐτῶν φαρέτραις χρυσοκεντήτους, καθὼς καὶ ἄλλοι διακοσίοι νεανίσκοι, διηρημένοι εἰς ἑξὶ λόχους ἐξ διαφόρων χρωμάτων, ὧν ἐν μέσῳ ἱππεύουσιν οἱ μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐπακολουθοῦμενοι ἀπὸ στίφη ἱπποκόμων, ὀπλοφόρων, ὑπαλλήλων, δούλων, παίδων, ἀγάρων χρυσοστολιστῶν καὶ σημαιοφόρων φερόντων μεταξωτὰς σημαίας· ἔσχατος δὲ πάντων ὁ Κεχαγιάμπεης, ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, περικυκλωμένος ἀπὸ δώδεκα τσαούσιδες, ἐκτελεστὰς τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τῆς λοιπῆς συνοδίας τοῦ μεγάλου βεζίρη.

Ἄλλο πλῆθος προχέεται ἐκ τῶν τειχῶν. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε στίφη τσαούσιδων, προδρόμων καὶ ὑπαλλήλων λαμπροστολιστῶν, οἵτινες συναποτελοῦσι τὴν συνοδίαν τῶν νομοδισκάλων, τῶν μολλάδων καὶ μουδερίδων, εἰς οὓς ἐπακολουθεῖ ὁ ἀρχικυνηγὸς, ὁ ἐπὶ τῆς θήρας τῶν ἱεράκων, τῶν γυπῶν, τῶν ὀρνέων, τῶν ἱκτίνων, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ ἱλῆς ἱππέων φερόντων ἐπὶ τοῦ ἐφίππιου τοὺς παρδαλιδεῖς τοὺς ἡσκημένους εἰς τὴν θήραν, καὶ σμήνους ἱερακάρων, θωρακοφόρων, τεταρτιαστῶν, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἀγοῖας γαλάς, τὰς σημαίας τῶν σαλπιστῶν καὶ τὰς στολὰς τῶν ἐπιστάκτων καὶ διακρίτων σκύλων.

Ἄλλο πλῆθος προκύπτει. Οἱ θεαταὶ ῥίπτονται προηγῆς κατὰ γῆς· εἶνε ὁ Σουλτάνος! Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Δὲν εἶνε ἡ κεφαλὴ ἀλλ' ἡ καρδία τοῦ στρατοῦ· τὸ ζώπυρον τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἱερᾶς ὀργῆς, ἡ κίβωτος τῆς δικθῆκης, τὸ θριαμβικὸν ἄρμα τῶν μουσουλμάνων, οὗτινος πέριξ θὰ ὑψωθῶσι σωροὶ πτωμάτων, καὶ θὰ ῥεῦσῃσι χεῖμαρροι αἵματος, ἡ πράσινη σημαία τοῦ Προφήτου, τὸ ἐμβλημα τῶν ἐμβλημάτων, ληθθεῖσα ἐκ τοῦ τζαμιῦ τοῦ σουλτάν Ἀχμέδ, κυματίζουσα ἐν μέσῳ στίφους ἀγρίου δεξιόσιδων κεκα-

λυμένων μεθ' αὐτῶν ἀρκτῶν καὶ λεόντων, καὶ περιστρεφόμενη ὑπὸ σείχιδων ἱεροκηρύκων μεθ' αὐτῶν ἐμπνευσμένην, καὶ φερόντων μανδύας ἐκ τριχῶν καμήλου· μεταξὺ δὲ τάξεων ἐμβριδῶν, ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ, φερόντων σαρικία πράσινα, πάντων ὁμοῦ συνανακραζόντων καὶ συναποτελούντων ἀλαλαγμὸν ἀπειλητικὸν καὶ ἀπαίσιν, ἀνάκραμα ζητωκραυγῶν, μυκηθμῶν, εὐχῶν, ἁσμάτων.

Ἄλλο κύμα ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἐξέρχεται. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε λεγέων ὅλη τσαούσιδων, οἵτινες κραδαίνουσι τὰ ἐπαργυραῖα ῥόπαλά των διὰ νὰ κάμωσι τόπον εἰς τὸν δικαστὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἰς τὸν μέγαν δικαστὴν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ὧν τὰ ὑπερμεγέθη σαρικία ἀναπυροῦνται ὑπεράνω τοῦ πλῆθους· εἶνε ὁ εὐνοούμενος βεζίρης, καὶ ὁ καϊμακάμης τοῦ βεζίρη, φέροντες σαρικία κατηστερισμένα μεθ' αὐτῶν καὶ μεθ' αὐτῶν χρυσᾶς· εἶνε ὅλοι οἱ βεζίριδες τοῦ διβανίου, ὧν ἐμπροσθεν κυμαίνονται αἱ ἀλογουραὶ, βαμμένα μεθ' αὐτῶν, καὶ κρεμασμένα ἀπὸ τῆς ἄκρας λογγῶν ἐρυθρῶν καὶ γαλαζίων· καὶ ἐπὶ τέλους οἱ δικασταὶ τοῦ στρατοῦ, καὶ συνοδία ἀτελεύτητος δούλων φερόντων δοράς παρδαλέων καὶ ὠπλισμένων μεθ' αὐτῶν ῥόπαλα φέροντα σιδηρὰς αἰχμᾶς, παίδων, ὀπλοφόρων καὶ ὀψοφόρων.

Ἄλλο κύμα χρωμάτων καὶ λάμπσεως ἀναγγέλλει ἄλλην συνοδίαν· τέλος πάντων εἶνε ὁ Σουλτάνος! Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε ὁ μέγας βεζίρης, φέρον καφτάνιον πορφυροῦν μεθ' αὐτοῦ σαμουρόγουναν, ἐφ' ἵππου κεκαλυμμένου ἀπὸ χρυσῶν καὶ χάλυβας, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ σμήνους δούλων, φερόντων στολὰς ἐκ μεταξοπτίλου ἐρυθροῦ, καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ πλῆθος ἀνωτέρων λειτουργῶν τοῦ κράτους, ἀξιωματικῶν καὶ στρατηγῶν, ὧν μεταξὺ διακρίνεται ὁ κατάλευκος μουφτῆς, ὡς κύκλος ἐν τῷ μέσῳ κοπαδίου ταῶνων· ὁπισθεν δ' αὐτῶν μεταξὺ δύο τάξεων λογχοφόρων μεθ' αὐτῶν ἐπίχρυστα, καὶ μεταξὺ δύο τάξεων τοξοτῶν φερόντων λόφους πτερωτοῦς, ὧν προέχει ἡμισέληνος, οἱ μεγαλοπρεπεῖς ἱπποκόμοι τοῦ σεραγίου, σύροντες διὰ τῆς χειρὸς πλῆθος ἵππων ἀραβικῶν, τουρκομανικῶν, περσικῶν καὶ καραμανικῶν, μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου, χρυσοχαλίνων, καὶ μεθ' αὐτῶν ἀνάδολες δαμασκηνοῦς, φορτωμένων μεθ' αὐτῶν καὶ ὅπλα ἀπαστράπτοντα ἐκ τῶν λυγνιτῶν καὶ σμαράγδων· ἐπὶ τέλους δύο κάμηλοι ἱεραὶ, ὧν ἡ μὲν φέρει τὸ Κοράνιον, ἡ δὲ ἱερὸν τι λείψανον τοῦ Καμπᾶ.

Παρελθούσης τῆς συνοδίας τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐκρηγνύεται μουσικὴ θορυβώδης σαλπείγων καὶ τυμπάνων, οἱ θεαταὶ φεύγουν, τὸ κανόνιον βροντᾷ, στρατὸς ὅλος προδρόμων ἐκχέεται ἐκτὸς τοῦ τείχους κραδαίνοντες γυμνάς τὰς σπάθας, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ πυκνοῦ δάσους λογγῶν, θυσάνων, πτερωτῶν λοφίων καὶ ξιφῶν, καὶ διὰ μέσου λάμπσεως ἐκθαμβωτικῆς χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν πε-

ρικεφαλαίων, καὶ ὑπὸ νέφος σημαίων ὀλοσπρικῶν, ἰδοὺ ὁ σουλτάνος τῶν σουλτάνων, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων, ὁ διανέμων στέμματα εἰς τοὺς ἡγεμόνας τοῦ κόσμου, ἡ ἐπὶ γῆς σκιά τοῦ Θεοῦ, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὑπερτατος κυρίαρχος τῆς Ἀσπρῆς καὶ μαύρης Θαλάσσης, τῆς Ρούμελης καὶ Ἀνατολῆς, τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σουλκάδρ, τοῦ Δικριπεκίρ, τοῦ Κουρδιστάν, τοῦ Ἀδερμπιγκιάν, τοῦ Ἀτζιέμ, τῆς Συρίας, τοῦ Χαλεπίου, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Μέκκας, τῆς Μεδινᾶς, τῆς Ἱερουσαλῆμ, ὅλων τῶν χωρῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Ἰμενῆς, καὶ ὅλων τῶν ἐπιλοίπων ἐπαρχιῶν, ὅσας κατέκτησαν οἱ ἐνδοξοὶ προκατοχοὶ καὶ σεβαστοὶ πρόγονοί του, ἡ καθυπετάχθησαν εἰς τὴν Αὐτοῦ ἐνδοξὴν Μεγαλειότητα διὰ τοῦ φλογώδους καὶ θριαμβευτικοῦ τῆς ζήφους. Ἡ ἐπίσημος καὶ φοβερὰ συνοδία διέρχεται βραδέως, ἀφίνουσα ἐκ διαλειμμάτων ἀνοικτὴν μικρὰν ὀπὴν· καὶ τότε διαβλέπονται αἱ τοεῖς μαργαριτάδοι πτερωταὶ λοφιαὶ τοῦ σαρικίου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὠχρὸν καὶ σοβαρὸν πρόσωπόν του, καὶ τὸ στήθος του τὸ ἀπαστράπτον ἐκ τῶν ἀδαμάντων· ἀλλ' ὁ κύκλος κλείεται πάλιν, ἡ ἐφιππος συνοδία ἀπομακρύνεται, τὰ ἀπειλητικὰ ξίφη καταπίπτουσιν, οἱ κατεπτονημένοι θεαταὶ ἀνεγείρουσι τὸ μέτωπον, ἡ ὀπτασία ἡφανίσθη.

Ὁπισθεν τῆς αυτοκρατορικῆς συνοδίας ἐπακολουθοῦσι πλῆθος αὐλικῶν ἀξιωματικῶν, ὧν ὁ μὲν φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸ ἐδῶλιον τοῦ Σουλτάνου, ὁ δὲ τὸ ξίφος, ὁ ἄλλος τὸ σαρικίον, ἄλλος τὸν μανδύαν, ὁ πέμπτος τὴν ἀργυρὰν καφεδόχην, ὁ ἕκτος τὴν χρυσήν· διέρχονται ἄλλαι τάξεις παίδων· διέρχεται ἡ σημαία τῶν λευκῶν εὐνούχων, διαβαίνουσι τριακόσιοι θαλαμηπόλοι ἐφιπποῖ, φοροῦντες λευκὰ καφτάνια· διαβαίνουσιν αἱ ἑκατὸν ἄμαξαι τοῦ χαρεμίου μεθ' αὐτῶν ἐπαργυροῦς, συρόμεναι ἀπὸ βίας ἀνθοστεφεῖς, ἡ ἀπὸ ἵππων μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπτίλου, ὧν ἑκατέρωθεν παρελάνουσιν λεγεῶνες εὐνούχων μαύρων· διαβαίνουσιν τάξεις ἡμιόνων, φερουσῶν τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὸν θησαυρὸν τῆς αὐλῆς, διαβαίνουσιν χίλιαι κάμηλοι ὑδροφόροι, διαβαίνουσιν χίλιαι δρομάδες τροφιοφόροι· διαβαίνει στρατὸς ὅλος ὑπονομευτῶν, ὀπλοποιῶν, καὶ τεχνιτῶν τῆς Σταμπούλ, συνοδευόμενος ἀπὸ μίμους καὶ γελωτοποιούς· καὶ ἐπὶ τέλους διαβαίνει ὁ καθ' αὐτὸν στρατὸς τῶν πολεμιστῶν, οἱ ὀρτάδες τῶν γενιτσάρων, οἱ κίτρινοι σελιχτάρηδες, οἱ πορφυροὶ ἀξάπιδες, οἱ σπαχίδες μετὰ ἐρυθρὰ ἐμβλήματα, οἱ ξένοι ἱππεῖς μετὰ τὰς λευκάς σημαίας, τὰ κανόνια, ἅτινα ἐξεσφύγονται μύδρους μαρμάρων καὶ μολλόδου, αἱ τιμαριωτικαὶ ἐθνοφρουραὶ τῶν τριῶν ἡπείρων, οἱ ἄγριοι ἐθελονταὶ τῶν ἐσχατῶν ἐπαρχιῶν τῆς αυτοκρατορίας· νέφθ σημαίων, δάση λοφίων καὶ θυσάνων, χεῖμαρροι σαρικίων, ὄγκοι σιδήρου, οἵτινες ὑπάγουν νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς Εὐρώπης ὡς κατὰ Θεοῦ, ἀφίνοντες ὁπισθεν αὐτῶν ἐρη-

μον, κατεσπαρμένην μ' ἐρείπια καπνίζοντα, καὶ μὲ πυρκαϊδας ἐκ κρηνίων.

Ἄν καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας φαίνεται πολὺ φιλεργός, πράγματι ὅμως εἶνε ἴσως ἡ δυνήτοτερη πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ καὶ οἱ πράγμους καὶ οἱ τοῦρκοι δύνανται νὰ διαμφοσθητήσωσι τὰ πρωτεῖα. Ὅλοι σηκώνονται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀργότερα. Καὶ τὸ θέρος ἀκόμη, τὴν ὥραν δηλ. τοῦ ἔτους, καθ' ἣν αἱ ἡμέτεραι πόλεις εὐρίσκονται εἰς κίνησιν ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου, ἡ Κωνσταντινούπολις κοιμάται ἀκόμη. Πρὶν ἀναβῆναι πολὺ ὑψηλὰ ὁ ἥλιος, εἶνε ἀδύνατον νὰ εὕρη τις ἐν καφνεῖον, διὰ νὰ πῇ ἕνα κυθίσκον καφέ. Ξενοδοχεῖα, ἐργοστάσια, ἀγοραὶ, τράπεζαι, τὰ πάντα ῥέγγουσιν εὐφροσύνης, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ μετακινήθῃ τις οὐδὲ μὲ τὸ κανόνιον. Πρόσθετες εἰς ταῦτα καὶ τὰς ἐορτάς τὴν παρασκευὴν τῶν τούρκων, τὸ σάββατον τῶν ἐβραίων, τὴν κυριακὴν τῶν χριστιανῶν, τοὺς ἀναριθμήτους ἀγίους τῶν ἐλληνικῶν καὶ ἀρμενικῶν καλενδαρίων, αἱ ὁποῖαι ἐορτάζονται μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ἐορτάς, αἵτινες, εἰ καὶ μερικαὶ, ἐπιβάλλουσιν ὅμως ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀργίαν καὶ εἰς μέγα μέρος τῶν ἀλλοδόξων κατοίκων, καὶ θὰ ἔχῃς ἰδέαν τινὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποῖαν εἶνε δυνατὸν νὰ κάμῃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν τῇ περιόδῳ τῶν ἐπτὰ ἡμερῶν. Ὑπάρχουσι γραφεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνοίγουν παρὰ εικοσιτέσσαρας ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Καθ' ἑκάστην ὑπάρχει καὶ εἰς τῶν πέντε μεγάλων λαῶν, ὅστις περιφέρεται ἄεργος εἰς τοὺς δρόμους, μ' ἐνδυμασίαν ἐορτάσιμον, μὴ ἐπιζητῶν ἄλλο τι παρὰ πῶς νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρὸν. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ τοῦρκοι εἶνε ἀριστοτέχναι. Εἶνε ἱκανοὶ νὰ κάμουν νὰ διαρκέσῃ ἡμίσειαν ἡμέραν εἰς κυθίσκον καφέ, καὶ νὰ μείνωσιν ἀκίνητοι ὑπὸ τὴν κυπάρισσον ἐνὸς λοιμητηρίου πέντε ὥρας. Ἡ ἀργία τῶν εἶνε ἀληθῶς ἡ ἀπόλυτος ἀργία, ἀδελφὴ τοῦ θαλάτου, ὅπως ὁ ὕπνος, βαθεῖα ἀνάπαυσις ὅλων τῶν δυνάμεων, ἀναστολή ὅλων τῶν φροντίδων, τρόπος ὑπάρξεως ὅπως ἀγνώστος εἰς ὅλους τοὺς εὐρωπαϊούς. Οὐ μόνον δὲ δὲν κάμνουν τούλάχιστον περιπάτον, ἀλλ' οὐδὲ θέλουν νὰ τὸν ἡξεύρουν. Ἐν Σταμπούλ δὲν ὑπάρχουν περιπάτοι ἐπίτηδες κατεσκευασμένοι, καὶ ἂν ὑπῆρχον δὲ, ὁ τοῦρκος δὲν θὰ ὑπῆγαιεν εἰς αὐτοὺς, διότι τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς ὀρισμένον τι μέρος ἐπίτηδες διὰ νὰ κινήθῃ, τοῦτο φαίνεται εἰς αὐτὸν εἰδὸς τι ἐργασίας. Ὁ τοῦρκος εἰσέρχεται εἰς τὸ πρῶτον νεροταφεῖον ὅπου τύχη, ἢ διέρχεται τὸν πρῶτον δρόμον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρεθῇ, καὶ ὑπάγει ἀσκόπως καὶ ὅπου τὸν φέρουσιν οἱ πόδες του, ὅπου τὸν φέρουν οἱ ἐλιγμοὶ τῶν στενωπῶν, ὅπου τὸν συμπαρασύρῃ τὸ πλῆθος. Σπανίως ὑπάγει εἰς τόπον τινὰ, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον αὐτόν. Ὑπάρχουσιν ἐν Σταμπούλ τοῦρκοι, οἵτινες οὐδέποτε προσχώρη-

σαν ἐπέκεινα τοῦ Κασίμ-πασᾶ, μεγιστάνες μουσουλμάνοι, οἵτινες οὐδέποτε ἐξεμύτισαν ἐκτὸς τῶν Πριγκιπωννήσων ὅπου ἔχουν ἕνα φίλον, ἢ ἐκτὸς τοῦ Βοσπόρου, ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἑπαυλὶς τῶν. Δι' αὐτοὺς τὸ ἑπαινον τῆς εὐδαιμονίας συνίσταται εἰς τὴν ἀργίαν τῆς διανοίας καὶ τοῦ σώματος. Ὅθεν καὶ ἀφίνουν εἰς τοὺς χριστιανούς τὰ μεγάλα βιομηχανικά ἔργα, ἅτινα ἀπαιτοῦσι φροντίδας, τρεχάματα καὶ ταξίδια, καὶ περιορίζονται εἰς τὸ μικρὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ τις καὶ καθήμενος, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον παρὰ μὲ τὸν νοῦν. Ἡ ἐργασία, ἥτις παρ' ἡμῶν δεσπόζει καὶ κανονίζει ὅλας τὰς ἐπιλοίπους ἀσχολίας τοῦ βίου, ἐκεῖ ὑποτάσσεται ὡς ἀσχολία δευτερεύουσα εἰς τὴν εὐμάρειαν καὶ εἰς ὅλας τὰς ἡδονάς. Παρ' ἡμῶν ἡ ἀνάπαυσις εἶνε δικαιοπὴ τῆς ἐργασίας, παρ' αὐτοὺς ἡ ἐργασία εἶνε ἀπλῆ τις ἀναστολή τῆς ἀναπαύσεως. Πρῶτον εἶνε ἀνάγκη ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ νυστάξῃ τις, νὰ κοιμηθῇ, νὰ καπνίσῃ τόσας ὥρας, καὶ ἔπειτα εἰς ἀποσπάσματα τινὰ τοῦ χρόνου νὰ κάμῃ καὶ κάτι τι διὰ νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ χρόνος διὰ τοὺς τοῦρκους ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν ἢς ἔχει παρ' ἡμῶν. Τὸ νόμισμα τῆς ἡμέρας, τοῦ μηνός, τοῦ ἔτους, δι' αὐτοὺς δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἐκατοστημόριον τῆς ἀξίας, ἣν ἔχει ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ὃν σὲ ζητεῖ ὁ ὑπάλληλος τουρκικοῦ ὑπουργείου διὰ νὰ σοὶ δώσῃ μίαν οἰκονομίαν, εἶνε ἐν ζεύγος ἑβδομαδῶν. Ἡ εὐχαρίστησις νὰ περατώσῃ τις ἐργασίαν τινὰ, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὴν περατώσῃ, εἶνε πρᾶγμα ἀκατανόητον εἰς αὐτούς. Ἐκτὸς τῶν φορτωμένων ἀχλοφόρων, οὐδένα τοῦρκον ἀπασχολημένον εἶνε δυνατὸν ν' ἀπαντήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις νὰ ἐπισπεύδῃ τὸ βῆμα. Ὅλοι βαδίζουσι μὲ τὸν αὐτὸν ῥυθμόν, ὡς ἂν εἰ ἐκἀνόνιζον ὅλοι τὰ βήματά των πρὸς τὸν ἥχον τοῦ αὐτοῦ τυμπάνου. Δι' ἡμᾶς ὁ βίος εἶνε χεῖμαρρος κατακρημνιζόμενος, δι' αὐτοὺς εἶνε ὕδωρ λιμνάζον.

Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε τὴν ἡμέραν ἡ λαμπροτέρα καὶ τὴν νύκτα ἡ σκοτεινότερα πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὀλίγοι φανοὶ, κατὰ μικρὰ διαστήματα τοποθετημένοι, διακόπτουσι μόλις τὸ σκότος εἰς τοὺς κυριωτέρους δρόμους, τὰ δ' ἐπίλοιπα μέρη φαίνονται σκοτεινὰ ὡς ἄντρα, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ ξιφκοινδυνεύσῃ τις εἰς αὐτὰ ἄνευ φαναρίου. Διὰ τοῦτο, ἅμα ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἡ πόλις ἐρημοῦται· οὐδὲ βλέψεις πλέον ἐν αὐτῇ εἰμὴ νυκτοφύλακας, στίφη σκύλλων, λαθραίας ἀμαρτωλῶν, καὶ συμμορίας τινὰς νεανίσκων, οἵτινες ξεστρωπώνουν ἀπὸ ὑπόγειά τινὰ ζυθοπωλεῖα, καὶ φανερὰ μυστηριώδη, τὰ ὁποῖα φαίνονται καὶ χάνονται ἐκ διαλειμμάτων τῆδε κακεῖσε τῶν στενωπῶν καὶ τῶν νεροταφεῖων, ὅπως τὰ φῶτα τὰ ὑπεράνω τῶν τελευτῶν ἀτάκτως τῆδε κα-

κεῖσε ἐπιπολάζοντα. Τὰ ἀπειράριθμα παρθύρια φωτιζόμενα, οἱ φανοὶ τῶν πλοίων, ἢ ἐν τῷ Κερκετῷ κόλπῳ ἀντανάκλασις τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, συναποτελοῦσι ὀρίζοντα τεσσάρων μιλίων πλήρη σημείων φωτεινῶν ὑποτρόμων καὶ σπινθηρίζοντων, εἰς ὃν συγχέονται ὁ λιμὴν, ἡ πόλις καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὰ πάντα φαίνονται ὡς ἐν στερέωμα ἑναστρῶν. Ὅτε δὲ ὁ οὐρανός εἶνε νεφελώδης, καὶ ἐντὸς μικροῦ διαστήματος γαλήνιου φέγγει ἡ σελήνη, ὑπεράνω τῆς Σταμπούλ ζοφερός καὶ τῶν μελανῶν ὄγκων τῶν δασῶν καὶ τῶν κήπων, ἀναφαίνονται κατὰλευκα τὰ αὐτοκρατορικά τζαμιά, ὡς σειρά τις ὑπερυψθῶν τύμβων μαρμαρίνων, καὶ ἡ πόλις παριστᾷ εἰς τὴν φαντασίαν τὸ θέαμα νεκροπόλεως γιγάντων. Ἀλλ' ἀκόμη ὠραιότερα καὶ ἐπιστημότερα παρίσταται τὰς ἀσελήνους νύκτας, ὅτε δὲν φαίνονται οὐδ' οἱ ἀστέρες, καὶ καθ' ἣν ὥραν τὰ φῶτα ὅλα εἶνε ἐσθεσμένα σχεδόν. Τότε δὲν βλέψεις πλέον παρ' ἕνα μαῦρον ὄγκον ἀπέραντον ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Σεραγίου μέχρι τοῦ προαστείου τοῦ Ἐγριούπ, ἀπέραντον κατατομήν, ὅπου οἱ λόφοι παρίστανται ὡς ὄρη, καὶ αἱ ἐπιστρώσεις αὐτοὺς ἀναριθμητοὶ ἄκραι προσλαμβάνουσιν ὅσιν φαντασιώδη δασῶν, στρατῶν, ἐρειπίων, φρουρίων, βράχων, ἅτινα μεταφέρουσι τὴν διάνοιν εἰς τὰς χώρας τῶν ὀνείρων. Τὰς σκοτεινὰς ἐκείνας νύκτας εἶνε ὠραῖον πρᾶγμα νὰ βλέπῃ τις τὴν Σταμπούλ ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐξώστου, καὶ ν' ἀφίνηται εἰς τὴν ἰδίαν του φαντασίαν· νὰ ἐμβαθύνῃ διὰ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ζοφεράν ἐκείνην μεγαλόπολιν, νὰ ἐκπωματίσῃ τὴν μυριάδα ἐκείνην τῶν χαρμενίων, ἅτινα φωτίζονται μὲ ἀμυδρότατον φῶς, νὰ ἴδῃ τὰς ὠραίους εὐνοουμένας, αἵτινες ἀγάλλονται, τὰς ἐγκαταλειμμένας, αἵτινες δακρύουσι, τοὺς εὐνοῦχους ἐν φρυγμῶ κλίνοντας τὸ ρῦς πρὸς τὰς θυρίδας· νὰ παρακολουθήτῃ τοὺς νυκτερινούς ἐραστὰς διὰ τῶν λαβυρίνθων τῶν ἀνωμάτων στενωπῶν· νὰ διέλθῃ τὰς σιωπηλὰς στοὰς τῆς μεγάλης ἀγορᾶς, νὰ περιπατήσῃ εἰς τὰ ἔρημα νεκροταφεῖα, ν' ἀποπλανηθῇ ἐν μέσῳ τῶν ἀναριθμητῶν κίωνων τῶν ὑπογείων δεξαμενῶν· νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ γιγαντιαίου τζαμίου τοῦ Σουλταῖν, οὔτινος αἱ στοαὶ ν' ἀντηγήσωσιν ἐκ τῶν κραυγῶν τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου ὃς θὰ ἐκβάλῃ, ἀποσπῶν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔπειτα αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ν' ἀναφωνήσῃ:—Καλὲ, τί εἶνε αὐτά! Ἐγὼ εὐρίσκομαι ἐδῶ, εἰς τὸν ἐξώστην τοῦ φίλου μου Σαντόρου, καὶ εἰς τὸ ἐστατόριον κάτω μὲ περιμένει δεῖπνον συδαριτκὸν, καὶ οἱ ἐκλεκτότεροι καὶ ἐρασιμώτεροι συνδαιτυμόνες τοῦ Σταυροδρομίου!

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καλοῦ μου φίλου Σαντόρου συνηθροίζοντο καθ' ἑσπέραν πολλοὶ ἰταλοὶ, δι-

κηγόροι, καλλιτέχναι, ἱατροὶ, ἔμποροι, μεθ' ὧν συνδιήγον ὥρας προσφιλεστάτας. Ἡ συναναστροφή ἐκείνη ἦτο διδακτικωτάτη! Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐκεῖ στενογράφος, ἐκάστην ἑσπέραν θὰ κατήρτιζεν ἐξ αὐτῆς βιβλίον τερπνότατον. Ὁ ἱατρός, ὅστις εἶχεν ἐπισκευῇ ἐν χαρμίον, ὁ ζωγράφος, ὅστις διημέρευεν ἐν Βοσπόρῳ διὰ νὰ κάμῃ τὴν προσωπογραφίαν ἐνὸς πασᾶ, ὁ δικηγόρος, ὅστις εἶχεν ὑπερασπισθῇ ὑπόθεσιν τινὰ ἐνώπιον δικαστηρίου, ὁ ἐκφορτωτής, ὅστις εἶχε συνάψῃ μικρὸν τινα ἔρωτα διεθνή, διηγούντο τὰς τύχας των, καὶ ἐκάστη διήγησις ἦτο μικρὰ εἰκὼν χαριεστάτη ἀνατολικῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἤκουον ἀνὰ μίαν νέαν. Ἐφθάνεν εἰς καὶ ἔλεγε:—Γνωρίζετε τί ἔτρεξε σήμερον τὸ πρωί; Ὁ σουλτάνος ἔρριψεν ἐν καλαμάριον κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν.—Ἦρχετο ἄλλος:—Ἐμῶν τὸ νέον; Ἡ κυβερνήσις ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἐπλήρωσε τέλος πάντων τοὺς μισθοὺς τῶν υπαλλήλων, καὶ ὁ Γαλατᾶς ἐπλημύρηνεν ἀπὸ χαλκονομίσματα.—Ἦρχετο τρίτος, καὶ διηγέτο ὅτι εἰς τοῦρκος πρόεδρος δικαστηρίου ἐξωργισμένος διὰ τὰ ἄθλια ἐπιχειρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα κακὸς τις γάλλος δικηγόρος ὑπερησπίζετο ὑπόθεσιν χαμένην, ἔκαμιν εἰς αὐτὸν τὸ ἐξῆς φιλοφρόνημα ἐν πλήρει ἀκρατηρίῳ:—Καλέ μου δικηγόρε, εἶνε ἀνωφελές νὰ στενοχωρῆσαι τόσον διὰ νὰ παραστήσῃς ὡς καλὴν τὴν ὑπόθεσιν σου. Τὰ...—καὶ ἐπρόφερεν ὀλογράμματον τὴν λέξιν τοῦ Καμθρόν—ὅπως καὶ ἂν τὰ γυρίσῃς καὶ ξαναγυρίσῃς, εἶνε πάντοτε...—καὶ ἐπρόφερεν δευτέραν φορὰν αὐτὴν ἐκείνην τὴν λέξιν. Ἡ συνδιάλεξις φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐξετείνετο εἰς πεδῖον γεωγραφικόν, ὅλως νέον δι' ἐμὲ. Ὅσοι παρ' ἡμῶν γίνονται λόγος περὶ τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων τῶν Παρισίων, τῆς Βιέννης, τῆς Γενεύης, ἄλλο τόπος ἐγίνετο καὶ ἐκεῖ περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων τῆς Τιφλίδος, τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Τεχεράνης, τῆς Δαμασκού, ὅπου οὐ μὲν εἶχε φίλον, ὁ δὲ ἐχρημάτιζε, καὶ ὁ τρίτος ἦθελε νὰ ὑπάγῃ· συνηθάνοντο ἑαυτὸν ἐν τῷ κέντρῳ νέου κόσμου, καὶ πᾶσι ἑαυτοῦ διηνοίγοντο νέοι ὀρίζοντες. Ἐνίοτε δὲ ἐσυλλογιζόμενοι μετὰ θλίψεως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐμελλον νὰ ἐπανεισέλθῃ εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς συνήθους μου ζωῆς. Πῶς θὰ δυνήθῃ νὰ συνηθίσω πάλιν μὲ τοὺς πετριμένους ἐκείνους λόγους καὶ τὰ πετριμένα περιστατικά; ἔλεγα κατ' ἑμαυτόν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο αἰσθάνονται καὶ ὅλοι οἱ εὐρωπαῖοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅστις ἐθαλίμας τὴν ζωὴν ταύτην, νομίζει ὅτι πᾶσα ἄλλη θὰ εἶνε δι' αὐτὸν ἄχρους καὶ μονότονος. Ἡ ζωὴ ἐκεῖ εἶνε πλέον ἐλαφρὰ, πλέον εὐκολος, πλέον νεανική παρὰ τὴν πάσης ἄλλης εὐρωπαϊκῆς πόλεως. Τὸ νὰ ζῇ τις οἶον κατεσκηνωμένος εἰς ξένον τόπον, ἐν μέσῳ συμβαμάτων ἀλληλοδιαδόχων, παραδόξων δὲ καὶ ἀπροσπῶν, ἐμποιεῖ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθημὰ τι ἀσταθείας καὶ οὐδαμινότητος

σκέλη καὶ τὴν κεφαλὴν ὅπισθεν παραπετάσματος, καὶ εἶνε σχεδὸν πάντοτε ὁ πρωταγωνιστὴς μικρῶν τινῶν κωμῶντων, παραδόξως γελοιοποιῶν, ὧν τὸ θέμα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξοιότης τῆς ἐρωτικῆς. Εἶνε ὁμοίωμα, ἀλλὰ παρὰ φθαρμένον τοῦ Πολυκινέλλου, εὐήθης, παγοῦργος, κυνικός, ἀσελγής ὡς Σάτυρος, αἰσχρολόγος ὡς πόρνη, προκαλὼν ὅχι τὸν γέλωτα, ἀλλὰ τοὺς ἐνθουσιώδεις ὠρυγμούς τοῦ ἀκροατηρίου τοῦ μετὰ πάντος εἰδους ὀξύμορα, λογοπαίγνια καὶ κινήματα παράδοξα, παριστῶντα συνήθως ἢ ὑπαινιγνόμενα μίαν αἰσχρότητα. Ποίου δὲ τινος εἶδους εἶνε αἱ αἰσχροτόητες αὐταί, τὸ φαντάζεται τις εὐκόλως, ὅταν μάθῃ, ὅτι ὁ Καραγκιόζης, ἐάν κατὰ τὸ πνεῦμα ὁμοιάζῃ τὸν Πολυκινέλλου, κατὰ τὸ σῶμα ὁμοιάζει τὸν Ποταπόντην δ' ὁμοιότητος τοῦ ταύτης ὁ Καραγκιόζης, πρὶν ἢ λογοκρισῇ περὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀπεριόριστον τοῦ ἐλευθερίου, ἐδίδεν ἀδιαλείπτως δείγματα ὁρατὰ εἰς τὴν πλατείαν, καὶ συχνότατα ὅλη ἡ κωμῶντις περιεστρέφετο εἰς τὸ εὐγενέστατον τοῦτο θέμα.

Ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσῃ ὀλίγον τὴν τουρκικὴν μαγειρικὴν, εἶπα καὶ μετὰ ὠδήγησαν οἱ ἐν Σταυροδρομίῳ καλοὶ μου φίλοι εἰς μαγειρεῖον ἐιδικόν, ὅπου εὐρίσκονται ὅλα τὰ ἀνατολικά φαγητά, ἀπὸ τῶν ἐκλεκτῶν λιγνευμάτων τοῦ Σεραγίου μέχρι τοῦ καμηλείου κρέατος, παρεσκευασμένου ἀραβιστί, καὶ τοῦ ἱππείου, ἡρτυμένου τουρκομανιστί. Ὁ φίλος Σαντόρος διέταξε λοιπὸν γεῦμα αὐστηρικῶς τουρκικὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐγὼ δὲ παροτρύνων ἐαυτὸν διὰ τοῦ παραδείγματός πολλῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ἀποθανόντων χάριν τῆς ἐπιστήμης, ἔρριψα μέσα μου ἀπὸ ὅλα ὀλίγον, χωρὶς νὰ ἐκβάλω ἄχνην. Παρετέθησαν δὲ πλείονα τῶν εἰκοσι πινάκων. Οἱ τοῦρκοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοί, ὁμοιάζουν ὀλίγον ὡς πρὸς τοῦτο τὰ παιδία· ἀντὶ νὰ φάγουν ὀλίγα ὀλίγον τι καὶ ἀπὸ πολλὰ. Ποιμένες ἕως προχθές, ἀφ' οὗ ἔγενεν πολίται, φαίνεται ὅτι περιφρονοῦσι τὴν ἀπλότητα τῆς τραπέζης ὡς πενιχρόν τι καὶ εὐτελές. Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω ὅλα τὰ πινάκια, ὅσα παρετέθησαν, ἀφ' οὗ τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν δὲν σώζω παρ' ἀόριστόν τινα ἀπαισίαν ἀνάμνησιν. Ἐνθυμούμαι τὸ κεμπάπ, συγκείμενον ἐκ μικροτάτων τεμαχίων προβατείου κρέατος καὶ καρυόφυλλον, καὶ ἐπιτεθειμένων ἐπάνω εἰς δύο πίττας μαλακὰς καὶ παχείας· ἔδεσμα ἀρμολιώτατον διὰ τὰ ἐλαφρὰ πτηνὰ. Ἀναμνήσκουμαι ἀκόμη ἐνίοτε τὴν γεῦσιν τοῦ πιρ-βείου κρέατος, ὅπερ εἶνε ὁ οὐ οὐκ ἀνευ ὄρος ὅλων τῶν γευμάτων, καὶ οὕτως εἶπεν τὸ ἱερὸν ἔδεσμα τῶν τούρκων, ὅπως τὰ μακκαρόνια διὰ τοὺς νεαπολίτας, τὸ κορκορσοῦ διὰ τοὺς ἀραβας, καὶ

τὸ puchero διὰ τοὺς ἰσπανοὺς. Ἐνθυμούμαι, καὶ εἶνε τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅπερ ἐνθυμούμαι μετὰ πόθου, τὸ Κούσι-ἄμπ, τὸ ὁποῖον πίνει τις μετὰ κοχλιάριον εἰς τὸ τέλος τῆς τραπέζης, παρεσκευασμένον ἀπὸ σταφίδας, ἀπὸ μῆλα, δαμάσκηνα, καὶ ἄλλα ὀπωρικά, νερόβραστα καὶ ἀναμειγμένα μετὰ πολὺ σάκχαρι, ἡδυσμένα δὲ μετὰ ἔλαιον μόσχου, καὶ μετὰ βοδινόσταγμα καὶ κεδρόσταγμα. Παρετέθησαν ἀκολούθως καὶ πολλὰ ἄλλα πινάκidia ἀρνείου καὶ προβατείου κρέατος, κατακερματισμένου καὶ βρασμένου τόσον, ὥστε δὲν εἶχε καμμίαν οὐσίαν πλέον· ὁψάρια πλέοντα ἐντὸς τοῦ ἐλαίου, σφαίριδια ἐξ ὀρυζίου τυλιγμένα εἰς κληματόφυλλα, γλυκοκολόκυθα, σαλατικά ζυμωμένα, ζαχαρόβραστα καὶ ζαχαρόπηκτα ὀπωρικά, ἐμβάσματα ἐκ παντοειδῶν ἀρωματικῶν χόρτων, καὶ τοιούτων, ὥστε νὰ ὀρίσθῃ ἀνὰ ἓν ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τέλος πάντος ἀθροῦ τοῦ ποινικοῦ κώδικος διὰ τοὺς ἐξ ὑποτροπῆς ἐγκληματίας. Ἐπὶ τέλους ἐν μέγα πινάκιον γλυκυμάτων, ἀριστοῦργημα ἄραβος τινὸς ζαχαροπλάστου, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε μικρὸν ἀτιμόπλοιο, εἰς λεοντιδεὺς χιμαρικὸς, καὶ καλύβη μικρὰ ζαχαρίνη μετὰ καγκλωτὰ παραθυρίδια. Ἐν μίᾳ λέξει ἐνόμισα ὅτι ἐκένωσα εἰς τὸ σῶμά μου ὀλόκληρον φορητὸν φαρμακεῖον, καὶ ὅτι εἶδα ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν γευματιδίων, τὰ ὁποῖα παρασκευάζουσι παιδία χάριν τὰ παιδάρια, καλύπτοντα μίαν τράπεζαν μετὰ πινάκidia πλήρη πλυνθίων τριμμένων, χόρτων κατακομμένων καὶ ὀπωρικῶν, ἅτινα μακρόθεν φαίνονται πολὺ ὠραία. Ὅλα ταῦτα τὰ πινάκια παρατίθενται λίαν ταχέως ἀνὰ τέσσαρα καὶ πέντε διὰ μιᾶς, καὶ οἱ τοῦρκοι ἀλειούουσιν ἐξ αὐτῶν μετὰ δάκτυλα, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι ἐν χρήσει παρὰ τὸ κοχλιάριον καὶ τὸ μαχαίριον· δι' ἑλούς δὲ χρησιμεύει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ὑπηρετὴς χύνει ἀδιακόπως νέον ὕδωρ. Ἀπαραλλάκτως ὁμοῦ δὲν ἔκαμναν καὶ οἱ πλησίον ἡμῶν γευματίζοντες τοῦρκοι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐκείνῳ. Οἱ τοῦρκοι οὗτοι εἶχαν ἔρωτα πρὸς τὰς ἰδίαις αὐτῶν εὐμαρείας τοσοῦτον, ὥστε εἶχαν τοποθετημένα τὰ παπούτσιά των ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔτρωγον. Ἐκαστος εἶχε τὸ πινάκιόν του, μετεχειρίζοντο ἀξίολογα τὸ περόνιον, καὶ ἔπινον οἶνον ἀφθονώτατα, εἰς ὑγίαν τοῦ Μωάμεθ. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρετήρησα, ὅτι δὲν ἐφίλουν τὸ ψωμίον, πρὶν ἀρχίσουν νὰ τρώγουν, ὡς καλοὶ μουσουλμάνοι, οὐδ' ἐντρέποντο νὰ ρίπτωσι συχνὰ πυκνὰ φλογερὰ βλέμματα ἐπιθυμίας εἰς τὰς φιάλας μας, εἰ καὶ, κατὰ τὰς ῥήτρας τῶν μουφτῆδων, εἶνε ἀμαρτία καὶ τὸ νὰ ρίψῃ τις βλέμμα ἐπάνω εἰς φιάλην οἴνου. Ἄλλως «ὁ πατήρ οὗτος τῶν βδελυγμάτων», οὐτὸς μία καὶ μόνη σταγὼν ἀρκεῖ νὰ κάμῃ νὰ πείσωσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μουσουλμάνου «τὰ ἀναθέματα ὅλων τῶν ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», ὁτιμέραι διαδίδεται ἔτι μᾶλλον με-

ταξὺ τῶν τούρκων, καὶ τοῦ λοιποῦ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι μόνον ἡ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων αἰσχρὴ ἐμποδίζει αὐτοὺς νὰ προσφέρωσι πρὸς αὐτὸν καὶ δημοσίᾳ τὸ σέβας τῶν πιστεύων δὲ, ὅτι, ἂν ἡμέραν τινὰ αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς κατέπιπτεν ἐπὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νεφέλη σκότους πυκνὴ, καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἔλαμπεν ὁ ἥλιος ἀπροσδοκῆτως, θὰ ἐφωρῶντο πεντηκοντακισχίλιοι τοῦρκοι μετὰ τὴν φιάλην εἰς τὸ στόμα. Καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς καὶ κατὰ τὰ πλείστα ἄλλα, πέτρα τοῦ σκανδάλου διὰ τοὺς μουσουλμάνους ὑπῆρξαν οἱ σουλτάνοι. Καὶ εἶνε ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἀκριβῶς ἡ δυναστεία ἐκείνη ἥτις βασιλεύει λαοῦ, ὅστις θεωρεῖ ὡς ὕβριν πρὸς τὸν Θεὸν τὴν οἰνοποσίαν, εἶνε ἡ παραδοῦσα εἰς τὴν ἱστορίαν τὸν πλουσιώτερον κατάλογον ἡγεμόνων μεθύσων παρὰ πᾶσαν ἄλλην εὐρωπαϊκὴν δυναστείαν· τόσον γλυκὺς ἐφάνη ἀνέκαθεν ὁ ἀπηγορευμένος καρπὸς καὶ εἰς τὰς ἐπὶ γῆς σκιάς τοῦ Θεοῦ. Λέγεται ὅτι πρῶτος ἐγκαίνιασε τὴν ἀτελεύτητον σειράν τῶν αὐτοκρατορικῶν μεθύσων Βαγιαζήτ ὁ Α', καὶ ὅπως εἰς τὸ προπατορικὸν ἀμαρτήμα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ πρώτη ἀμαρτήσασα ἦτο ἡ γυνὴ· ἡ σύζυγος τοῦ Βαγιαζήτ, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Σεργίας, ἐπρόσφερεν εἰς τὸν σύζυγόν της τὸ πρῶτον ποτήριον τοῦ Τοκάι. Ἀκολούθως Βαγιαζήτ ὁ Β' ἐμεθύσθη ἐξ οἴνου τῆς Κύπρου καὶ οἴνου τοῦ Σιράζ. Μετέπειτα δὲ ὁ σουλτάνος Σουλεϊμάν ὁ Α', αὐτὸς ἐκείνος, ὅστις ἐπυρπόλησεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα εἶχαν φορτίον οἴνου, καὶ ἔχουσιν ζέοντα μόλυβον εἰς τὸν λαίμῳ τῶν οἰνοποτῶν, ἀπέθανεν ἐκ τῆς χειρὸς τοξότου ἐν πλήρει μέθῃ. Ἦλθεν ἔπειτα Σελήμ ὁ Β' ἐπονομασθεὶς μέσσει, ἥτοι μέθυσος, ὅστις κατέτεινε τριημέρους οἰνοφλυγίας, καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποῖου ἐμεθοκόπουν δημοσίᾳ κληρικοὶ τε καὶ νομικοί. Εἰς μάτην Μωάμεθ ὁ τρίτος βρόντοφωναὶ κατὰ τοῦ «βδελυγματος, ὅπερ ἐξεγείρει ὁ δαίμων»· εἰς μάτην Ἀχμέδ ὁ Α' κατεδάφισε ὅλα τὰ οἰνοπωλεῖα, καὶ κατασυντρίβει ὅλα τὰ βαρέλια τῆς Σταμπούλ· εἰς μάτην Μουράδ ὁ Α' περιφέρεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δημίου, καὶ ἀποκόπτει τὴν κεφαλὴν παντὸς ὅστις ἀποπνέει οἶνον. Αὐτὸς οὗτος ὁ θηριώδης ὑποκριτὴς διέρχεται τὸ σεράγιον ταλαντευόμενος ὡς ὁ χυδαίτερος τῶν κρασποπῶν· καὶ μετ' αὐτὸν δὲ ἡ φιάλη τοῦ οἴνου, μικρὴν καὶ εὐθυμὸν μαῦρον δαιμόνιον, εἰσβάλλει εἰς τὰ σεράγια, ἐμπίπτει εἰς τὰ καπηλεῖα τῆς ἀγορᾶς, κρύπτεται ὑπὸ τὸ προσκέφαλον τῶν στρατιωτῶν, χώννει τὴν ἐπάργυρον ἢ πορφυρὰν κεφαλὴν τοῦ ὑπὸ τὸ διδάνιον τῶν ὠραίων κυριῶν, καὶ παραβιάζον τὸ κατώφλιον τῶν τζαμιῶν, καταχραίνεται μετὰ τοὺς ἱεροσύλους ἀφρούς του τὰς κίτρινωπὰς σελίδας τοῦ Κορανίου.

Προκειμένου δὲ περὶ θρησκείας, δὲν ἡδυνάμην,

περιφερόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ν' ἀπομακρύνω ἐκ τῆς διανοίας μου τὸν ἐξῆς στοχασμόν· ἔαν ἔλειπεν ἡ φωνὴ τῶν ἱακιδῶν, πῶς ὁ χριστιανισμὸς θὰ παρετήρει, ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ λαοῦ τούτου δὲν εἶνε ἡ ἰδική του; Τὰ τζαμιά, ἔνεκα τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, φαίνονται ὡς ἐκκλησίαι χριστιανικαί· τῆς ἰσλαμικῆς πίστεως οὐδὲν ἐξωτερικὸν σημεῖον βλέπει τις· εἰσπορεύονται τοῦρκοι συνοδευόμενοι τὸν κομίζοντα τὴν ἀγίαν κοινωνίαν. Ἀναθὴς χριστιανὸς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσῃ ὀλόκληρον ἔτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς ποσῶς νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων τῆς βασιλεύει ὁ Μωάμεθ ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω δὲ ὁ συλλογισμὸς οὗτος μετέφερε πάλιν τὴν διάνοιάν μου εἰς τὰς μικρὰς οὐσιώδεις διαφορὰς, εἰς τὴν τρίχα, ὅπως ἔλεγον οἱ Ἀβυσσῖνοι χριστιανοὶ εἰς τοὺς πρώτους προσηλύτους τοῦ Μωάμεθ, ἥτις διαχωρίζει τὰς δύο θρησκείας· εἰς τὴν μικρὰν αἰτίαν, ἥς ἐνεκα ἡ Ἀραβία ἠσπάσθη τὸν ἰσλαμισμόν καὶ ὅχι τὸν χριστιανισμόν, ἢ ἂν ὅχι τοῦτον ἄλλην τοῦλάχιστον θρησκείαν, τόσον στενῶς συγγενῇ, ὥστε ἡ συγχωνευμένη βραδυτέρον μετ' αὐτοῦ ἢ καὶ διαμένουσα ἢ αὐτῇ, ἤθελε μεταβάλλῃ πρᾶγματι τὰς τύχας τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου. Ἡ μικρὰ αὕτη αἰτία ἦτο φιλήδονος φύσις ἐνὸς νεανίου ἀραβος, ὑψηλοῦ, λευκοῦ, μετὰ ὀφθαλμοὺς μέλανας, μετὰ φωνὴν σοβαρὴν, μετὰ ψυχὴν διάπυρον, ὅστις μὴ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ καταδαμάσῃ τὰς αἰσθησεις τοῦ, ἀντὶ νὰ ἐκσπάσῃ πρόβριζον τὸ κύριον ἐλάττωμα τοῦ λαοῦ του, ἠρκέσθη νὰ τὸ κλαδεύσῃ, καὶ ἀντὶ ν' ἀνακηρύξῃ τὸ ἐνίκιον τοῦ γάμου, ὅπως ἀνεκήρυξε τὸ ἐνίκιον τοῦ Θεοῦ, περιώρισεν μόνον εἰς κύκλον στενότερον, καθιερωμένον ὑπὸ τῆς θρησκείας, τὴν ἐκ τοῦ ἐγωῦ μου ἀκολασίαν τῶν ἀνθρώπων. Οὕτω πρᾶττων θ' ἀπῆντα βεβελίως ἀντίστασιν μεγαλιτέραν ἄλλα δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανικήσῃ τὴν ἀντίστασιν ταύτην ἐκείνος, ὅστις διὰ νὰ ἐγκαθιδρύσῃ μετὰ τὸ ἐνὸς λαοῦ εἰδωλόλατρου τὴν λατρείαν ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, κατεκρήμνισεν ὀλόκληρον οἰκοδόμημα παραδόσεων, δεισιδαιμονίων, προνομιῶν, καὶ συμφερόντων παντὸς εἶδους, στενότατα καὶ πρὸ αἰώνων συνδεδεμένων, καὶ συγκατέλεξεν εἰς τὰ δόγματα τῆς θρησκείας τοῦ παραδείσου, ὅστις ἐβίβει ἐξ ἀρχῆς διήγειρε παρὰ τῷ λαῷ τὸ αἶσθημα τῆς ἀγανακτήσεως καὶ περιφρονήσεως. Ἀλλ' ὁ ὠραῖος καὶ νεκρὸς ἀραβὶς συνθηκολόγησε μετὰ τὰς αἰσθησεις του, καὶ ἡ ἡμίσεια γῆ μετέβαλεν ὅψιν, διότι ἡ πολυγαμία ὑπῆρξεν τῶν ὄντι τὸ κύριον ἐλάττωμα τῆς νομοθεσίας του, καὶ ἡ πρώτη αἰτία τῆς παρακμῆς ὅλων τῶν λαῶν, ὅσοι ἠσπάσθησαν τὸ θρησκευμὰ του. Ἐάν διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης δὲν ἐξεραυλίετο τὸ ἔτερον φύλον χάριν τοῦ ἑτέρου, ἐάν δὲν καθιερούτο ἡ υπερμεγέθης αὕτη ἀδικία, ἥτις διαταράττει ὅλην τὴν τάξιν τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων, ἢ τις διαφθείρει τὸν πλοῦτον, ἥτις καταπιέζει τὸν

πτωχόν, υποθάλλει τὴν δακνηρίαν, ἐκνευρίζει τὴν οἰκογένειαν, ἥτις, ἐπιφέρουσα τὴν σύγχυσιν τῶν ἐκ τῆς γεννήσεως δικαιωμάτων εἰς τὰς βασιλευσούσας δυναστείας, ἀνατρέπει καὶ δυναστείας καὶ κράτη, καὶ ἥτις τέλος ἀντίκειται ὡς φραγμὸς ἀνυπερδλητος εἰς τὴν συνένωσιν τῆς μουσουλμανικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ἐτεροθρήσκους κατὰ τὴν Ἀνατολὴν κοινωνίας· ἐάν, διὰ τὴν ἐπιστρέφωμεν εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν, ὁ ὠραίος ἄρχὺ νεκρῆς, εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ γεννηθῇ ὅχι τὸσον ῥωμαλέος, ἢ ἐκέκτητο τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ ὀλίγον τι σωφρονέστερος, τίς οἶδεν; ἴσως σήμερον ὑπῆρχεν Ἀνατολὴ εὐτακτος καὶ πολιτισμένη, καὶ ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς ἦτο ἓνα ὅλον αἰῶνα προωδευμένος.

Εὐρεθεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μῆνα Ῥαμαζάν, ὅστις εἶνε ὁ ἑνατος τοῦ τουρκικοῦ ἔτους, καὶ καθ' ὃν συμπίπτει ἡ μουσουλμανικὴ νηστεία, ἔβλεπα κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν σκηνὴν κομικὴν, ἥτις εἶνε ἀξία περιγραφῆς. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τεσσαρακοστῆς εἶνε ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς τούρκους νὰ φάγωσι, νὰ πῖωσι καὶ νὰ καπνίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ὅλοι δὲ σχεδὸν συμποσιάζουσιν ἔπειτα καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐφ' ὅσον φαίνεται ὁ ἥλιος ὅλοι σχεδὸν σέβονται τὴν θρησκευτικὴν ταύτην ἐντολήν, καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παρὰ αὐτὴν δημοσίως. Πρῶτον τινὰ ἀπῆλθον, ἐγὼ καὶ ὁ φίλος μου, εἰς ἐπίσκεψιν γνωρίμου τινός, ὑπαπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, νέου ἀνευ προλήψεων, καὶ τὸν εὗρομεν ἐν τινι δωματίῳ ἰσογείῳ τῶν ἀνγκτόρων, ἔχοντα ἀνὰ χεῖρας κυαθίσκον καφέ.

— Καὶ πῶς, τὸν ἠρώτησεν ὁ Ῥαζγκ, τολμᾷτε νὰ πάρετε καφὲν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου; Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνστήκωσεν τοὺς ὤμους καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι πολλὰ ὀλίγον τὸν ἔμελλε καὶ διὰ τὸ ῥαμαζάνιον καὶ διὰ τὴν νηστείαν. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θύρᾳ ἠνοίχθη, καὶ αὐτὸς ἔκαμε κίνημα τὸσον βίαιον διὰ νὰ κρύψῃ τὸν κυαθίσκον, ὥστε τὸν ἔχουσιν σχεδὸν μεταξὺ τῶν ποδῶν του. Ἐκ τούτου ἐννοεῖ τις εὐκόλως πόσον αὐστηρὰν ἐγκράτειαν ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ὅσοι διατελοῦσιν ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου, οἱ κοπιηλάται π. χ. Διὰ τὴν ἀπολαύσιν τὸ θέαμα τοῦτο, πρέπει νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἴδῃ ἀπὸ τὴν γέφυραν τῆς Βαλιδὲ Σουλτάνας ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Βλέπει τις ἐκεῖθεν ἄλλους πλέοντας, ἄλλους ὀρμούντας, ἄλλους ἐγγυὲς καὶ ἄλλους μακρὰν, περὶ τοὺς χιλίους περίε. Εἶνε ὅλοι νήπαις ἀπὸ πρῶτης, λυσσῶσιν ἐκ πείνης, τὸ δειπνόν των κείται ἑτοιμον ἔμπροσθεν των εἰς τὸ καίκιον, στρέφουσιν ἀδιαλείπτως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ δειπνον, καὶ ἀπὸ τοῦ δειπνου εἰς τὸν ἥλιον, κινουνται καὶ φριμάσσουσιν ὡς τὰ θηρία τοῦ κλωβοῦ καὶ

ἢν στιγμὴν γίνεται εἰς αὐτὰ ἡ διανομή τοῦ κρέατος. Μία βολὴ κανονίου ἀναγγέλλει τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Πρὶν παρέλθῃ ἡ στιγμὴ αὕτη, δὲν ὑπάρχει παράδειγμα νὰ βάλῃ τις εἰς τὸ στόμα ψυχίον ἄρτου ἢ σταγόνᾳ ὕδατος. Πολλὰκις εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ Κερατίου κόλπου παρεκινήσαμεν τοὺς ἄγοντας ἡμᾶς κοπιηλάτας νὰ φάγωσιν, ἀλλ' οὗτοι πάντοτε μᾶς ἀπήντησαν: — Ῥαζγκ, γιόγκ, γιόγκ! — Ὅχι, ὅχι, ὅχι! — στρέφοντες πρὸς τὸν ἥλιον βλέμμα περιδεδῆ. Ὅταν ὁ ἥλιος κρυφθῇ κατὰ τὸ ἡμισυ ὀπισθεν τῶν ὀρέων, ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν εἰς τὰς χεῖρας τοὺς ἄρτους των, νὰ τοὺς ψιλαφροῦν καὶ νὰ τοὺς ὀσφραίνωνται ἡδουπαῶς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἐν μικρὸν φωτεινὸν τόξον, τότε ὅλοι ἐκείνοι, ὅσοι εὗρισκονται εἰς τοὺς ὄρους, ὅλοι ὅσοι κοπιηλατοῦν, ὅσοι δικιπλῶσιν τὸν Κερατίον κόλπον, ὅσοι σαλεύονται ἐπὶ τῶν ὕδατων τοῦ Βοσπόρου, καὶ ὅσοι πλέουσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, καὶ ὅσοι ἀναπαύονται εἰς τοὺς πλέον ἀποκέντρους ὀμίλους τῆς ἀνατολικῆς περὶ ἡλίου, ὅλοι στρέφονται πρὸς δυσμὰς, καὶ ἀτνίζουσιν ἀκίνητοι τὸν ἥλιον, μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν, μὲ τὸ τεμάχιον τοῦ ἄρτου μετέωρον, καὶ μὲ τὴν χεῖράν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἐν μόνον σημείον πύρινον, τὰ χίλια ψῶμια προσψαύουσι τὰ χίλια στόματα. Ἐπὶ τέλους τὸ πύρινον σημεῖον ἐξαφανίζεται, τὸ κανόνιον κροτεῖ, καὶ τὴν ἰδίαν ἐκείνην στιγμὴν τριακοντακισχίλιοι ὁδόντες ἀποκόπτουσιν ἀπὸ τοὺς χιλίους ἄρτους βλωμοὺς ὑπερμεγέθεις. Ἀλλὰ τί λέγω χιλίους! Εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, εἰς ὅλα τὰ καφενεῖα, εἰς ὅλα τὰ καπηλεῖα συμβαίνει τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ τουρκικὴ πόλις δὲν εἶνε ἄλλο τι παρὰ τέρας μ', ἑκατοντακισχίλια στόματα βοφῶντα καὶ βρογχίζοντα.

Ἀλλὰ τί πρᾶγμα πρέπει νὰ ἦτο ἡ πόλις αὕτη εἰς τοὺς ὠραίους καιροὺς τῆς ὀθωμανικῆς δόξης! Δὲν ἡδυνάμην νὰ ἐκβάλω ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὴν ἰδέαν ταύτην. Τότε ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, καταλύκου ἐκ τῶν ἰστίων, δὲν ἀνεφύετο καπνὸς μαῦρος καταρρυπαίνων τὸ κυανὸν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὕδατων. Εἰς τὸν λιμένα καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, μεταξὺ τῶν παλαιῶν πολεμικῶν πλοίων, μὲ τὰς ὑψηλὰς καταγλύπτους πρύμνας, μὲ τὰς ἀργυρᾶς ἡμισελήνους, τὰς πορφυρᾶς σημαίας καὶ τοὺς χρυσοὺς φανούς, ἐπέπλεον σκελετοὶ συντετριμμένοι καὶ καθημαγμένοι κατέρχων γενουίτικων, βενετικῶν καὶ ἰσπανικῶν. Ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου δὲν ὑπῆρχον ἐξευγμέναι γέφυραι, καὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης ἐπέπλεε μυριάς πλοιαρίων πομπῶδως ἐξερτυμένων, ἐξ ὧν προεῖχον τὰ ἐλαφρότατα ἀκάτικα τοῦ σεραγίου, σκεπασμένα μὲ σκιᾶδας κοκκίνας ἐχούσας παρυφὰς χρυσᾶς, ὧν τὸ πλήρωμα ἔφερε στολὴν ὅλην ἐκ μετάλλης.

Τὸ Σκούταρι ἦτο ἀκόμη χωρίον· πέτρην δὲ τοῦ Παλατᾶ δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ ἀραιαί τινες οἰκίαι· διεσκορπισμέναι εἰς τοὺς ἀγρούς· οὐδ' ὑπῆρχε τι παλάτιον ἀνυψοῦν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπεράνω τοῦ λόφου τοῦ Σταυροδρομίου. Ἡ θέα τῆς πόλεως ἦτο ὀλιγώτερον μεγαλοπρεπὴς παρὰ σήμερον, ἀλλὰ καθαρώτερον ἀνατολική. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος ὁ δρίζων τὰ χρώματα ἦτο ἀκόμη ἐν ἰσχύϊ, ἐκ τοῦ χρώματος τῶν οἰκίων ἀνεγνωρίζετο καὶ ἡ θρησκεία τῶν κατοίκων. Ἡ Σταμποῦλ ἦτο ὅλη κιτρίνη καὶ κοκκίνη, ἐκτὸς τῶν δημοσίων καὶ ἰερῶν οἰκοδομῶν, αἵτινες ἦσαν λευκαὶ ὡς ἡ χιών· τὸ χρῶμα τῶν οἰκίων τῶν ἀρμενίων ἦτο ἀνοικτὸν φαιὸν, τῶν ἐλληνικῶν βαθυ φαιὸν, καὶ τῶν ἐβραϊκῶν ἰώδες. Ἡ περὶ τὰ ἄνθη σπουδὴ ἦτο γενική, ὅπως ἐν Ὀλλανδίᾳ, καὶ οἱ κήποι ἐφαίνοντο ὡς μεγάλα ἀνθοδέσμαι ὑακίνθων, λειρίων καὶ ῥόδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὕλομανὴς βλάστησις τῶν λόφων δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξαφανισθῇ ἕνεκα τῶν νέων προαστείων, ἡ Κωνσταντινούπολις παρίστα τὸ θέαμα πόλεως δασοφύτου. Αἱ ἐνδον τῆς πόλεως ἀγυιαί ἦσαν μικραὶ, ἀλλ' ἐξωρρίζον αὐτὰς οἱ θαυμασίως γραφικοὶ κάτοικοι. Δὲν ἐφαίνοντο εἰς αὐτὰς παρὰ ἀπειρομεγέθη σαρίκια, ὡς ἐκ τῶν ὀπείων ὁ ἄρην πληθυσμὸς ἐφαίνετο ὡς κολοσιαιὸς τις καὶ μεγαλοπρεπής. Ὅλοι αἱ γυναῖκες, ἐκτὸς τῆς βασιλομήτορος, αὐστηρῶς κεκαλυμμέναι, καὶ ἀφίνονται γυμνοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς μόνον, συναπετέλουν ἴδιον πληθυσμὸν, ἀνώνυμον καὶ αἰνιγματώδη, ὅστις διέχευε καθ' ὅλην τὴν πόλιν αὔραν ἄβρως μυσηριώδη. Ἐπειδὴ δὲ αὐστηρὸς νόμος ἐκάνονε τὴν ἐνδυμασίαν ὅλων, ἐκ τοῦ σχήματος τῶν σαρικίων καὶ τοῦ χρώματος τῶν καφτανίων διεκρίνοντο αἱ τάξεις, οἱ βελτοὶ καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, ὡς ἂν ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἀπέραντος τις αὐλή. Ἐπειδὴ ὁ ἵππος ἦτο «τὸ μόνον ἄρμα τοῦ ἀνθρώπου», περιεφέροντο εἰς τὴν πόλιν χιλιάδες ἵππων, αἱ δὲ μακρὰ ἴλαι τῶν καμήλων καὶ τῶν δρομάδων τοῦ στρατοῦ, αἵτινες διήρχοντο τὴν πόλιν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, παρῆχον εἰς τὴν πόλιν τὴν ἀγρίαν καὶ μεγαλοπρεπὴ ὄψιν ἀρχαίας ἀσιατικῆς μητροπόλεως. Οἱ ὑπὸ βοῶν ἐλαυνόμενοι ἐπὶ χρυσοῖ ἀραμπαδες διεσταυροῦντο πρὸς τὰς ἀμάξας τῶν οὐλεμάδων, περιενδύτους μὲ πράσινον ὕφασμα, καὶ μὲ τὰς τῶν καδὶ ἀσκέριδων περιενδύτους μὲ ὕφασμα κόκκινον, πρὸς τὰς ἐλαφροτάτας ταλίκας μὲ τὰ ὀλοσηρικὰ σκηνώματα, καὶ πρὸς τὰ περικλίστα φορεῖα τὰ φέροντα ζωγραφίας φαντασιώδεις. Αἱ χιμάλωτοι ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν, ἀπὸ τῆς Πολωνίας μέχρι τῆς Ἀθιοπίας, διήρχοντο καθ' ὁμίλους, κροταλίζοντες τὰς ἀλύσεις, μὲ ὅσας τοὺς ἐδέσμευσαν εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης. Εἰς τὰ σταυροδρόμια, εἰς τὰς πλατείας καὶ εἰς τὰς αὐλάς τῶν τζαμιῶν ἐφαίνοντο ὅμιλοι στρατιωτῶν φορούντων ἐνδοξὰ ῥάκη, δι' ὧν ἐφαίνοντο χεῖρες ἡρωτορησιασμέναι, καὶ αἱ νοπαὶ πληγαί, ὅσας ἔλαβον εἰς Βιέννην, Βε-

λιγράδιον, Ρόδον καὶ Δαμασκόν. Ἐκατοντάδες δὲ βαψωδὼν μὲ ρωνὴν ἡχηρὰν καὶ χειρονομίας ἐνθουσιώδεις ἐδιηγοῦντο εἰς ὁμηγύρεις μουσουλμάνων ὑπερηφάνων τὰ κατορθώματα στρατιῶν, αἵτινες ἐμάχοντο τριῶν μηνῶν δρόμον μακρὰν ἀπὸ τῆς Σταμποῦλ. Οἱ πασάδες, οἱ βέηδες, οἱ ἀγάδες, οἱ μουσουλμάνοι καὶ πλήθος ἄπειρον ἀξιωματικῶν καὶ μεγιστάνων, ἐνδεδυμένοι μετὰ μεγαλοπρεπείας θεατρικῆς, καὶ συνοδευόμενοι ἀπὸ στίφη δούλων, διέσχίζον τὰ πλήθη, αἵτινα προσέκυτον κατακυρτούμενα πρὸ αὐτῶν, ὅπως τὰ λήια πρὸς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου· διέβαινον μεθ' ἡγεμονικῆς συνοδίας πρεσβεύται ἐξ ἀπάσων τῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, ἐλθόντες ἐκεῖ νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην ἢ συμμαχίαν· διήρχοντο καραβάνια καταφορτωμένα μὲ γυναῖκας ἀφρικανῶν καὶ ἀσιατῶν βασιλέων. Σμὴνὴν σεληνιτάριδων καὶ σπαχίδων ἀγερῶν καὶ αὐθαδῶν ἔσσυρον κατὰ τῶν ἀγυιῶν ζίφῃ κηλιδωμένα μὲ τὸ αἶμα εἰκοσι λαῶν, καὶ οἱ ὠραῖοι παῖδες τῶν ἐλλήνων καὶ οὐγγρων, ἐνδεδυμένοι ὡς μικροὶ βασιλεῖς, διήρχοντο ἀγερῶς διὰ τοῦ εὐλαβοῦς πλήθους, ὕπερ ἐσέβετο ἐν αὐτοῖς τὰς παρὰ φύσιν ἰδιοτροπίας τοῦ Κυρίου του. Τῇ δὲ κακείσῃ δὲ ἐφαίνετο ἐνώπιον τῶν θυρῶν καὶ τρόποιον τι ῥάβδων ὀζωδῶν· ὑπῆρχεν ἐκεῖ λόχος γενιτσάρων, οἵτινες τότε ἐνῆργουν τὰ τῆς ἀστυνομίας ἐν τῇ πόλει. Ἀπηντῶντο ἐβραῖοι μετακομίζοντες εἰς τὸν Βόσπορον πτόματα καταδικῶν· εἰς τὸ Μπαλίκ-παζάρ εὗρισκετο ἀνὰ πᾶσαν προῖαν πτόματι κείμενον ἐκτάδην χαμαὶ, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὴν δεξιὰν μασχάλην, τὴν καταδικῆν ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ ἐπὶ τῆς καταδικῆς πέτραν. Ἐβλεπε εἰς τοὺς δρόμους εὐγενεῖς ἀπηγορευμένους ἀπὸ τὸ πρῶτον τυχὸν ἀκόντιον ἢ ἀπὸ τὴν πρώτην δοκίαν, ἢν εὗρηκαν οἱ σπεύδοντες δῆμιοι· καὶ προσέκοπτες τὴν νύκτα πρὸς δυστυχίαν τινὰ ἐρριμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου ἀπὸ δωμάτιον τι βασανιστήριον, ὅπου τοῦ εἶχον θραύσει τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας διὰ ῥοπαλοῦ ἐν σταθερᾷ δὲ μεσημβρίᾳ ἔβλεπε καρφωμένους ἐκ τοῦ ὠτίου εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου των ἐμπόρους δολίους συλληφθέντας ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη νόμος συστέλλων τὴν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν τῆς ταφῆς, ἔβλεπε νὰ σκάπτουν λάκκους καὶ νὰ θάπτουν νεκροὺς ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας εἰς τοὺς κήπους, εἰς τὰς στενωπούς, εἰς τὰς πλατείας, ἐμπρὸς εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν. Εἰς τὰς αὐλάς ἠκούοντο οἱ ὠρυγμοὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν ἀρνίων, ὅσα ἐσφάζοντο διὰ νὰ προσφερθῶσιν ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν Ἀλλάχ διὰ γενέθλια καὶ περιτομὰς. Ἐκ διαλειμάτων δὲ διήρχετο καλπᾶν καὶ τάγμα εὐνούχων κραυγάζοντες καὶ ἀπειλοῦντες, καὶ παρευθὺς οἱ δρόμοι ἡρπυοῦντο, αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἐκλείοντο, καὶ ὀλοκλήρως συνοικία ἐνεκροῦτο, τότε δὲ παρήλαυνον κατὰ σειρὰν αἱ περιλαμπεῖς ἀμαξαί, αἱ φέρουσιν τὰς περικαλλεῖς γυναῖκας τοῦ

Μεγάλου Κυρίου, αἵτινες ἐπλήρουν τὸν ἀέρα με ἀρώματα καὶ με καγγασμούς. Ἐνίοτε αὐλικὸς τις, διερχόμενος ἀγυίαν τινα πολυάνθρωπον, ὡχρία ἐξαίφνης, διότι εἶδεν ἐξ ἀνθρώπων ἀσήμερος εἰσελθόντας εἰς ἐργαστήριον τι. Οἱ ἐξ οὗτοι ἐξωτερικῶς ἀσήμενοι ἀνθρώποι ἦσαν ὁ Σουλτάνος, τέσσαρες ἀξιωματικοὶ καὶ εἰς δῆμιος, οἵτινες μετεβάνον ἀπὸ ἐργαστηρίου εἰς ἐργαστήριον διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὰ μέτρα καὶ σταθμά. Καθ' ἅπαν τὸ ἀπειρομέγεθος σώμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐλόχλαζε ζωὴ πληθωρική καὶ πυρετώδης. Τὸ θησαυροφυλάκιον ἐξεχειλίζεν ἀπὸ χρήματα, αἱ ἀποθήκαι ἀπὸ ὅπλα, οἱ στρατῶνες ἀπὸ στρατιώτας, οἱ σταθμοὶ τῶν καραβανίων ἀπὸ δδοιπόρους. Ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων ἦτο μυρμηκικὴ γυναικῶν περικαλλῶν, δουλοπρατιῶν καὶ μεγιστάνων· τὰ κληροδοτήματα συνέρχοντο εἰς τὰ μεγάλα ἀρχεὶα τῶν τζαμιῶν· οἱ βεζίραι προπαρσκευάζον ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὰ ἀτελεύτητα χρονικά τῆς αὐτοκρατορίας· οἱ ποιηταί, συνταξιούχοι τοῦ σεραιίου, συνήρχοντο εἰς τὰ λουτρά διὰ νὰ ψάλλωσι τοὺς αὐτοκρατορικοὺς πολέμους καὶ ἔρωτας· σμήνη τεχνιτῶν βουλγάρων καὶ ἀρμενίων κατεγίνοντο εἰς ἀνοικοδόμησιν τζαμιῶν ἀπὸ γρανίτας τῆς Αἰγύπτου καὶ μάρμαρα τῆς Πάρου, ἐν ᾧ ἀπὸ θαλάσσης μετεκομίζοντο οἱ κίονες τῶν ναῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ τὰ λάφυρα τῆς Πέρσης καὶ τῆς Ὀρεν· εἰς τὸν λιμένα προπαρσκευάζοντο οἱ στόλοι τριακοσίων ἱστίων, οἵτινες ἔμελλον νὰ φέρωσι τὸν τρόμον εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου· μεταξὺ τῆς Σταμπούλ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξεχέοντο ἔφιπποι ἑπτακισχίλιοι ἱερακάριοι καὶ ἑπτακισχίλιοι κυνηγετικοὶ φύλακες, εἰς δὲ τὰ διαλείμματα τῶν στρατιωτικῶν στάσεων, τῶν μακρινῶν πολέμων, καὶ τῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀπετέφρουν εἰκοσακισχιλίας οἰκίας, ἐτελοῦντο ἑορταὶ τριακονθήμεροι ἐνώπιον τῶν ἀπεσταλμένων ὅλων τῶν ἐπικρατειῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Τότε δὲ ὁ μουσουλμανικὸς ἐνθουσιασμὸς μετεβάλλετο εἰς μανίαν. Θεωμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς αὐλῆς, ἐν μέσῳ τῶν ἀπειρομέγεθων ἐκείνων γαμηλίων φοινίκων, τῶν καταφορτωμένων με πτηνὰ, ὀπώρας καὶ κάτοπτρα, οἵτινες διὰ νὰ διέλθωσιν ἦτο ἀνάγκη νὰ κατεδαφίζωνται οἰκίαι καὶ τείχη· ἐν μέσῳ σειρᾶς λεόντων καὶ σειρήνων ἐκ σακχάρως, οὗς ἐκόμιζον ἵπποι ἐπισεσαγμένοι με δαμασκηναῖα ἀργυροῦφанта· ἐν μέσῳ ὁρέων ἐκ δώρων βασιλικῶν, ἅτινα προσεκομίζοντο ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐξ ὅλων τῶν αὐλῶν τοῦ κόσμου, συναντηλάσσοντο αἱ πλαστὰὶ μάχαι τῶν γιαντισάρων με τοὺς μανιῶδεις χοροὺς τῶν δερβίσιδων, αἱ αἵματηραι συμπλοκαὶ τῶν χριστιανῶν δεσμωτῶν, με δημοθιονίας ἀπὸ δεκακισχίλια πινάκια κουσκουσού· εἰς τὸν Ἰππόδρομον ἐχόρευον οἱ ἐ-

λέφαντες καὶ αἱ καμηλοπαρδάλεις· ἐξαπελούοντο μεταξὺ τοῦ πλήθους αἱ ἀρκτοὶ καὶ αἱ ἀλώπεκες με φυτίγια πρὸς ἐκφυρσοκρότησιν εἰς τὰς οὐράς των· εἰς τὰς ἀλληγορικὰς παντομίμας ἐπηκολούθουν οἱ ἀκόλαστοι χοροὶ, οἱ ἀλλόκοτοι μεταμφιεσμοὶ, αἱ φαντασιώδεις πομπαὶ, οἱ δρόμοι, τὰ συμβολικὰ ἄρματα, τὰ παιγνίδια, αἱ κωμῳδία, οἱ ἐγκύκλιοι χοροὶ· ἡ δὲ ἑορτὴ μετεβάλλετο κατὰ μικρὸν ἐπερχομένης τῆς νυκτὸς εἰς ὁρόβον μανιώδη, καὶ πεντακόσια τζαμιά φωτοβολοῦντα ἐσχημάτιζον ὑπεράνω τῆς πόλεως ἀπέρχοντον στέφανον δόξης πύρινον, ὅστις ἀνῆγγελλεν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τοὺς θαλασσοπόρους τῆς Προποντίδος τὰ ὄργια τῆς νέας Βαβυλῶνος. Τοιαύτη ἦτο ἡ Σταμπούλ, ἡ φοβερὰ, φιλήδονος καὶ ἀρηνεῶσα Σουλτάννα· πρὸς ἣν παραβαλλομένη ἡ σημερινὴ πόλις δὲν εἶνε πλέον παρὰ γραῖα βασιλίσσα πάσχουσα ἐξ ὑποχονδρίας.

Ἀπασχολημένος σχεδὸν πάντοτε με τοὺς τούρκους, δὲν ἠνυκάρισα, ὡς δύναται ἕκαστος νὰ ἐννοήσῃ, νὰ σπουδάσῃ πολὺ τὰ τρία ἔθνη, τὸ ἀρμενικόν, τὸ ἑλληνικόν καὶ τὸ ἐβραϊκόν, ἅτινα συναποτελοῦσι τοὺς ῥαγιαδες κατοίκους. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἄλλως εἶνε πολὺ μακρὰ, διότι, ἐὰν ἕκαστος τῶν λαῶν τούτων διετήρησε μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν, ὁ ἐξωτερικὸς ὅμως βίος καὶ τῶν τριῶν προσέλαβεν ἐπιχρισμὰ τι μουσουλμανικόν, ὅπερ καὶ αὐτὸ σήμερον ἀντικαθίσταται ὁλονὲν ὑπὸ τῆς βαφῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι λαοὶ παρέρχουσι τὰς αὐτὰς πρὸς παρατήρησιν δυσκολίας, ὅσας καὶ πῖναξ κινήτος καὶ μεταβαλλόμενος. Τοὺς ἀρμενίους ἰδίως, «χριστιανούς μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ μουσουλμάνους Ἀσιάτας κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ γένος», εἶνε δύσκολον ὅχι μόνον νὰ τοὺς σπουδάσῃ τις ἐκ τοῦ σύγγενος, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς διακρίνῃ ἀπλῶς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τῶν τούρκων, διότι μέγα μέρος αὐτῶν, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσοι παρέλαβον τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἐνδύονται ὅλως τουρκιστὶ, ἐκτὸς μικροτάτων τινῶν διαφορῶν· οὐδ' ὑπάρχει σχεδὸν ἐν χρήσει πλέον σήμερον τὸ ἀρχαῖον πῖλημα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ φέρον ἰδιαίτερα τινὰ χρώματα ἐχρησίμευεν ὡς διακριτικὸν σημεῖον τοῦ ἔθνους. Δὲν διαφέρουσι δὲ πολὺ ἀπὸ τῶν τούρκων οὐδὲ κατὰ τὴν μορφήν. Οἱ πλείστοι αὐτῶν εἶνε ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, ῥωμαλέοι, εὐσαρκοὶ, με χροὶν ἀνοιχτὴν, με βημάτισμα καὶ τρόπους σοφιστοῦ, καὶ ἐκφράζουσι διὰ τοῦ προσώπου τοὺς δύο χαρακτῆρας τοὺς ἰδιάζοντες εἰς τὴν φύσιν των· πνεῦμα δέξιν, εὐκίνητον, φιλόπονον, ἐπίμονον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου εἶνε ἐπιτηδεύατο πρὸς τὴν ἐμπορίαν, καὶ τὴν πραότητα ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἄλλοι θέλουσι ν' ἀποκαλῶσιν εὐκαμψίαν δουλοπρεπῆ, δι' ἧς κατορθώνουσι νὰ ῥιζοβολῶσι πανταχοῦ, ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας μέχρι

τῆς Σινικῆς, καὶ νὰ καθιστῶσιν ἑαυτοὺς ἐξόχως ἀρεστοὺς εἰς τοὺς τούρκους, ὧν εἵλκυσαν τὴν ἐμπιστοσύνην, ὑπήκοοι ὄντες εὐάγωγοι καὶ φίλοι εὐπειθέστατοι. Οὕτε ἐξῴθεν οὐτ' ἐσωθεν ἔχουσι τι τὸ φιλοπόλεμον καὶ ἡρωϊκόν. Τοιοῦτοι ἴσως δὲν ἦσαν καὶ ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἀσιατικὴν χώραν, ὁπόθεν ἦλλον, καὶ λέγεται τῶντι ὅτι οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν ὁμοιογενεῖς αὐτῶν εἶνε πράγματι πολὺ διάφοροι· ἀλλ' ὅσοι μετεφυτεύθησαν ἐντεῦθεν τοῦ Βοσπόρου εἶνε λαὸς ἀληθῶς χειροθήτης καὶ φρόνιμος, μέτριος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, μὴ προσέχων τὸν νοῦν εἰς ἄλλο τι ἐκτὸς τῶν πραγμάτων του, καὶ θρησκευτικώτερος, λέγουσι πάντες ἄλλου λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ τούρκοι ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς καμήλους τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ οἱ φράγκοι λέγουσιν, ὅτι πᾶς ἀρμένιος γεννᾶται λογιστής· τὰ δύο δὲ ταῦτα γνώμικὰ δικαιολογοῦσι κατὰ μέγα μέρος αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς των ῥώμης καὶ τῆς δραστηρίου καὶ ἐξείας νοημοσύνης των, ἐκτὸς ἀρετῶν ἀρχιτεκτόνων, μηχανικῶν, ἱατρῶν, καὶ τεχνιτῶν νοημόνων καὶ φιλοπόνων, οὗτοι εἶνε οἱ παρέχοντες εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τοὺς πλείστους ἀχθοφόρους καὶ τραπεζίτας· ἀχθοφόρους φέροντας βάρη καὶ τραπεζίτας σωρεύοντας πλούτη μυθώδη. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ πρώτης ὀψέως οὐδεὶς θὰ παρετήρει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρμένιοι εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, τόσον τὸ φυτὸν ἐξωμοιώθη, καθὼς λέγουσι συνήθως, πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ λιπάσματος. Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ὧν ἕνεκα ἡ ἀρμενικὴ οἰκία εἶνε κεκλεισμένη εἰς τοὺς ξένους ἐπίσης ἀυστηρῶς ὡς καὶ ἡ τῶν μουσουλμάνων, ἐνδύονται τουρκιστὶ, καὶ μόνον ἐξηστνημένος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ τὰς ἀναγνωρίσῃ ἐν μέσῳ τῶν μουσουλμάνων συμπολιτῶν. Καὶ αὐταὶ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λευκαὶ καὶ παχουλαί, καὶ ἔχουσι τὴν ἀστείον γραμμὴν τῆς τοῦ προσώπου κατατομῆς, μεγάλους ὀφθαλμούς καὶ μακρὰς ὀφρύας· πολλὰ δ' ἐξ αὐτῶν, ἔχουσι ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ ἐξωτερικὸν δεσποινῶν, ἐὰν ἐφόρουσαν σαρίκιον, θὰ ἐφαίνοντο ὡς σείχιδες. Ἀπασαὶ δὲ σχεδὸν ἔχουσιν ἥθος εὐγενὲς ἄμα καὶ μετριόφρον, καὶ ἐὰν ἐλλείπη τι ἀπ' αὐτῶν, εἶνε τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, ὅπερ διαλάμπει ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν ἑλληνίδων.

Ὅσον εἶνε δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις ἐκ τῆς ὀψέως τὸν ἀρμένιον, ἄλλο τόσον εὐκόλον εἶνε νὰ γνωρίσῃ τὸν Ἕλληνα, καὶ χωρὶς ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν· τόσον οὗτος διαφέρει καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ὀψέως ἀπὸ τῶν ἄλλων ὑπηκόων τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ τούρκου. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὴν διαφορὰν, ἡ μᾶλλον τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ ἕνα τοῦρκο καὶ ἕνα Ἕλληνα, καθήμενους ἐγγὺς ἀλλήλων ἐντὸς καφενεῖου ἢ ἀτμοπλοίου. Ἀς ἀνῆλθωσιν εἰς τὴν αὐτὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἥς ἔχωσι τὴν αὐτὴν

ἡλικίαν, ἥς φέρωσιν ἀμφοτέρωθεν τὰ αὐτὰ εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα, ἀκόμη καὶ ἥς ὁμοιάζωσιν εἰς τὸ πρόσωπον· πάλιν εἶνε ἀδύνατον ν' ἀπατηθῇς. Ὁ τούρκος εἶνε ἀκίνητος, καὶ ὅλοι τοῦ προσώπου του οἱ χαρακτῆρες εἶνε ἡσυχοὶ καὶ γαλήνιοι, οὐδένα ἐκφράζοντες στοχασμὸν, ἡ δὲ γαληνιότης καὶ ἡσυχία αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὴν ζώου χορτασμένου· ἡ, ἐὰν τὸ πρόσωπόν του ἀποκαλύπτῃ τινὰ στοχασμὸν, ὁ στοχασμὸς οὗτος πρέπει νὰ εἶνε ἀκίνητος καθὼς τὸ σῶμά του. Δὲν παρατηρεῖ κανένα, οὐδὲ προδίδει τι, ἐὰν ἐννοήσῃ ὅτι αὐτὸς παρατηρεῖται ὑπ' ἄλλων· ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ ἐκφράζει βαθυτάτην ἀφροντισίαν περὶ πάντων ὅσοι καὶ ὅσα περὶ αὐτοῦ. Ὀλίγον δὲ μόνον ἐκφράζει τὸ πρόσωπόν του τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὴν θλίψιν τοῦ δούλου, καὶ τὴν ψυχρὰν ὑπερηφάνειαν τοῦ δεσπότου· ἡθὸς τι σκληρὸν, ἀπόκρυφον, πείσμον, ὅπερ θὰ ἀπῆλπιζεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πάντα, ὅστις θὰ ἐσκόπευε νὰ τὸν πείσῃ περὶ τίνος πράγματος, ἢ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τίνος ἀποφάσεως, ἢν ἔλαβεν. Ἐκεῖ καθόλου εἰπεῖν τὸ ἥθος τῶν τραγῶνων ἐκείνων ἀνθρώπων, μεθ' ὧν εἶνε ἀδύνατον νὰ συζήσῃ τις ἄλλως, εἰμὴ ὑπακούων εἰς αὐτοὺς ἢ διατάττων αὐτοὺς, καὶ πρὸς οὗς φαίνεται ἀδύνατον νὰ συνοικειωθῇ τις καθ' ὁλόκληρίαν ὅσον χρόνον καὶ ἀν συζήσῃ μετ' αὐτῶν. Ὁ Ἕλληνας ἀνάπαλιν εἶνε εὐκίνητος, καὶ διὰ μύριων λεπτῶν κινήσεων τοῦ βλέμματός καὶ τῶν χειρῶν ἀποκαλύπτει πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· ἀνασείει τὴν κεφαλὴν ὅπως ἀδάμαστος ἵππος· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκφράζει ὑπερηφάνειαν νεανικὴν, ἐνίοτε δὲ καὶ σχεδὸν παιδικήν· ἐὰν ἴδῃ ὅτι παρατηρεῖται, λαμβάνει ἐμπρόσπουσαν θέσιν· ἐὰν δὲν παρατηρήται, λαμβάνει θέσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ φανῇ πάντοτε φάνεται ὅτι ἐπιθυμεῖ ἢ ὅτι φαντάζεται τι· ἐξ ὅλου τοῦ σώματός του διαφαίνεται ἡ νοημοσύνη καὶ ἡ φιλοδοξία του· ἐμπνέει δὲ συμπάθειαν καὶ ἀν ἀκόμη ἔχη τὸ πρόσωπον φυλοβίου, καὶ θὰ τῷ ἐδιδέ τις τὴν χεῖρα καὶ ἀν ἀκόμη δὲν θὰ ἐδέχετο νὰ τοῦ ἐμπιστευθῇ τὸ βλάστητον. Ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τις καθήμενους πλησίον ἀλλήλων τοὺς δύο τοῦτους ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οὗτος μετ' αὐτοῦ ὁμοιωμένους ὡς βάρβαρον, ὡς ὑπερόπτην, ὡς αὐθαίρετον, ὡς κτηνώδη, ἐκείνος δὲ θὰ κινήσῃ τοῦτον ὡς ἐπιπόλαιον, ὡς δόλιον, ὡς κακόβουλον, ὡς ταραχοποιόν, καὶ ὅτι θ' ἀποστρέφονται ἀλλήλους ἀμοιβαίως καὶ θὰ περιφρονῶσιν ἀμοιβαίως ἀλλήλους ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, χωρὶς νὰ εἶνε δύνατον νὰ συζήσωσιν ὁμοῦ. Ἡ αὕτη διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἑλληνίδων καὶ τῶν ἐπιλοίπων γυναικῶν τῆς ἀνατολῆς. Ἐν μέσῳ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀνθηρῶν δεσμενίδων καὶ ἀρμενίδων, αἵτινες συγκινῶσι μᾶλλον τὰς αἰσθήσεις παρὰ τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ, ἀναγνωρίζεις εὐθὺς ἐκ πρώτης ὀψέως μετ' αἰσθημάτων θαυμασμοῦ εὐαρεστοῦ τὰ κομψὰ καὶ καθαρά πρόσωπα τῶν ἑλ-

λινίδων, φαινόειν ἐκ τῆς λάμπσεως δύο σφαιρίων ἐκφραστικωτάτων, ὧν ἑκάστον βλέμμα φέρει εἰς τὰ χεῖλη καὶ ἓνα στίχον ὠδῆς· καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἄμα καὶ ελαφρὰ σώματα, ἅτινα σοὶ ἐμποιοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὰ σφίγῃς εἰς τὰς ἀγκάλας σου μᾶλλον διὰ νὰ τὰ στήσῃς ἐπάνω κρηπίδος ἀγάλατος, παρὰ διὰ νὰ τὰ μεταφέρῃς εἰς τὸ χαρέριον. Μεταξὺ αὐτῶν βλέπεις ἀκόμη τινὰς, αἵτινες φέρουσι τὴν κόμην κρεμαμένην εἰς μακρὰς κυματίζουσας πλεξίδας, καὶ ἓνα μέγαν πλόκαμον περιβάλλοντα τὴν κεφαλὴν ὡς διάδημα· τόσον ὠραίας, τόσον εὐγενεῖς, τόσον κλασικὰς, ὥστε θὰ ἐξελάμβανες αὐτὰς ὡς ἀγάλατα τοῦ Πραξιτέλους ἢ τοῦ Λυσίππου, ἢ ὡς νεάνιδας ἀθανάτους ἀνευρεθείσας μετὰ εἰκοσιν αἰώνας εἰς κοιλίαν τινὰ ἄγνωστον, τῆς Λακωνικῆς, ἢ εἰς νη-σίδριον τι λησμονημένον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Εἶνε δὲ σπανιώταται αἱ ἔχουσαι τὸ ὑπέρτερον τοῦτο κάλλος γυναῖκες, καὶ δὲν εὐρίσκεις δεῖγματα αὐτοῦ εἰμὴ μετὰ τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας τοῦ κράτους, εἰς τὴν σιωπηλὴν καὶ θλιβεράν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου, ὅπου κατέφυγεν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου. Ἐκεῖ φαίνεται ἀκόμη ἐνίοτε καὶ τινες τῶν ἐξαισιῶν τούτων γυναῖκων ἐπὶ τινος ἐξώστου δρυφάκτου, ἢ εἰς τὰς κίχλιδας ὑψηλοτάτου τινὸς παραθύρου, ἔχουσα προσ-ηλωμένους τοὺς σφαιρίους εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν, ὡς τις βασιλίςσα δεσποῦσα. Καίτοι δὲ δὲν βλέπεις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῆς τοὺς πολυπληθεῖς καὶ ἀργούς δούλους τῶν ἀπογόνων τῶν Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων, δύνασαι ὅμως, παρατηρῶν αὐτὴν λαθραίως, νὰ πιστεύῃς διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι βλέπεις διὰ τῆς ῥωγμῆς νεφέλης τὸ πρόσωπον θεᾶς τινος τοῦ Ὀλύμπου.

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ

Εὖ ζῆν καὶ εὐθυμεῖν.

Μεθ' ὅλους τοὺς πόνους καὶ τοὺς κόπους, μεθ' ὅλας τὰς στερήσεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας, μεθ' ὅλας τὰς μερίμνας καὶ τὰ παθήματα τὰ τε σωματικά καὶ τὰ ψυχικά, ὁ ἄνθρωπος καθόλου δὲν μεταλλάσσει τὸν βίον ἑκὼν καὶ ἀναλήγτως, ἀλλὰ καὶ τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν προθυμότητα ὑφίσταται, ὅπως ἐπ' ἐλάχιστον τὸν παρατείνῃ. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ καταστήσῃ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ἐπησχόλησε μὲν τὴν ἀνθρωπότητα ἐξ ἀμνημονεύτων αἰώνων, παρέσυρε δὲ εἰς μωρὰς ἐρῦνας καὶ ἀλλόκοτα συμπεράσματα τοὺς ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι σοφοὺς.

Ἡ καταστατικὴ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ μέσον ὅρον φθάνει εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος εἰς μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ πεντακισχιλίων. Ἐάν οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατὰ φύσιν, ἐξτέλουν δὲ καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν φρονίμων, θὰ ἔφθινον εἰς τῆς ἡλικίας τὴν ἀμὴν μετὰ τοῦ 50 καὶ τοῦ 60 ἔτους. Ἀλλ' εἰς τί συνίστανται αἱ τῶν φρονίμων

συμβουλαι; Ἐν πρώτοις δηλογοῦται παρὰ πάντων ὅτι οἱ ἄγαμοι ἀποθνήσκουσι πρωτότερον τῶν ἐγγάμων· κατὰ δὲ τὰς καταστατικὰς πληροφορίας 11 ἔτη κερδαίνουν οἱ νυμφευμένοι ἐν ἡλικίᾳ 30 ἔτων, 8 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 35 καὶ 6 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 40. Πλὴν τοῦ γάμου προετέθησαν καὶ ἄλλα μέτρα λίαν παράδοξα. Πάντα ὅμως τὰ λεγόμενα προφυλακτικὰ μέτρα δὲν ἀποσοβοῦσι τὰ νοσήματα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὰ προκαλοῦσι καὶ ἐπιταχύνουσι. Σπουδαίους, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ-θούς κανόνες, συνέταξεν ὁ περίφημος Οὐφέλανδ ἐν τῇ μακροβιωτικῇ του. «Τὸν βίον βραχύνει, λέγει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ὑπερβολὴ τῆς τροφῆς· ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐξανιστᾶται τῆς τροφῆς οὐ μόνον πρὶν ἢ κορεσθῇ, ἀλλὰ καὶ ἂν νοήσας ὅτι ἐφαργαλίσθη καὶ σφοδρότερα ἐξηγέρθῃ ἢ ἐν αὐτῷ ὄρεξις· τὸ «μετρίως ζῆν» εἶνε παράγγελμα χρυσοῦν, πρέπει δὲ νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὸν βίον, τὸν τε ὕλικόν καὶ τὸν διανοητικόν· ὁ ἄνθρωπος ἑκὼν ἄκων ὀφείλει νὰ εἶνε φιλόσοφος στωϊκὸς, καὶ δὴ καὶ αἰσιόδοξος». Ἀλλ' ὁ Οὐφέλανδ ἐκήρυξεν εἰς ὧτα οὐκ ἀκούοντων, διότι πραγματικῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμπορεῖ νὰ διατηρῇ ἐν τῇ διαθέσει τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὴν μηχανικὴν κανονικότητα τῶν ὥρολογίων.

Ἐν τούτοις, καὶ τοὶ ἀγνώστου μένοντες τοῦ μυστηρίου, δι' οὗ θὰ ἡδύνατο νὰ παραταθῇ ἡ ζωὴ, δὲν παρημέλησαν ἡ νεωτέρα καταστατικὴ νὰ ἐξακριβώσῃ διαφόρους κανόνες. Αἱ γυναῖκες π. γ. εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακροβιότεραι τῶν ἀνδρῶν, καὶ περ ἐμπαιθέστερον τούτων πολλάκις διατιθέμεναι, καὶ εἰς σωματικὰ νοσήματα ὑποκείμεναι πλείότερα. Οὐχὶ μικρὸν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐπιδρᾷ εἰς τὴν τοῦ βίου παράτασιν καὶ ὁ πλοῦτος. Ἐν χώραις ὁπωσοῦν εὐπορούσας οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μακρότερον ἢ ἐν χώραις πενόμεναις· ἡ αὐτὴ δὲ παρατηρεῖται σχέσις καὶ ἀναλογία μετὰ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν κατοίκων μιᾶς μεγαλοπόλεως. Μερίστη πάλιν ἀνευρίσκειται ἡ διαφορά μετὰ τῶν μεγάλων πόλεων, ὧν περ νοσηροτάτη ὑπάρχει ἄνευ ἀμφιβολίας τὸ Βερολίνον. Ἐκ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπεδείχθησαν πατρίδες πλείστων μακροβίων ἀνθρώπων, πρωτεύουσιν ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία· κατόπιν ἔρχεται ἡ Ἀγγλία· πασῶν ἐσχάτη εἶνε ἡ Ἰσπανία. Τὰ ψυχρὰ κλίματα ἐπομένως συντελοῦσιν εἰς τὴν μακροβιότητα ἀσυγκρίτως πλείότερον ἢ τὰ θερμά.

Οἱ ἥρωες τῆς καταστατικῆς ἐπιστήμης ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν σχέσιν τῶν τοκετῶν πρὸς τοὺς θανάτους ἐν ὅλῃ τῇ ὑψηλῇ εὐρον λοιπὸν ὅτι ἐκ τῶν 1300 ἑκατομμ. τῆς οἰκουμένης τελευτῶσι κατ' ἔτος μὲν 33,000,000, καθ' ἡμέραν 91,000, καθ' ἑκάστην ὥραν 3,700, καθ' ἑκάστον δὲ λεπτὸν 60. Παρήγορον ὁπωσοῦν εἶνε τὸ ἄλλο ἐξαγόμενον τῆς ἐρῦνης τῶν τοκετῶν, οἵτινες συμπο-σοῦνται κατ' ἔτος εἰς 37,000,000. Κατὰ ταῦτα,

ἀποθνήσκουσι μὲν ἀνὰ πᾶν λεπτὸν 60, τίκτονται δὲ 70, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐξάνεται κατ' ἔτος εἰς 4-5 ἑκατομμύρια. Ἰσως ἐρωτήσῃ τις· «πῶς θὰ πο-ρισθῶσι τὰ κατὰ τὸν βίον οἱ ἡμέτεροι ἀπόγονοι, ἀφ' οὗ οὕτω ταχέως πολλαπλασιάζεται ἐκάστης χώρας ὁ πληθυσμὸς;» Ἡ αὐξησις τῶν τροφίμων διατελεῖ ἀπανταχοῦ εἰς εὐθεῖαν ἀναλογίαν πρὸς τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ· ὁ κόσμος ὑπάρχει εὐρύτατος καὶ δύναται νὰ χωρήσῃ δεκαπλασίονας κατοίκους.

Καταστρέφοντες τὸν λόγον, οὐδένα μὲν ἔχο-μεν ἄλλον νὰ συστήσωμεν περὶ μακροβιότητος κανόνα, ἢ τὸν βωμαϊκόν «εὖ ζῆν καὶ εὐθυμεῖν» (bene vivere et lactari). Ὁρεῖλομεν ὅμως νὰ δ-μολογήσωμεν ὅτι ὁ ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῶν πολιτι-σμός καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐμήκυναν ὁπωσοῦν τὸν μέ-σον ὅρον τῆς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων. Ὁ μέσος οὗτος ὅρος περὶ μὲν τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἦν τὸ ἔτος τὸ τριακοστὸν, κα-τὰ δὲ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα τὸ τεσσαρακοστὸν· ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1900 ἔσται τὸ πεντη-κοστὸν. Τοιαύτη φιλάνθρωπος προφητεία δὲν εἶνε μικρὰ παραμυθία τοῦλάχιστον τοῖς ἐπιγεννησο-μένοις.

Αἱ ἀγγελίαι

τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων.

Παρήλασε πολὺς χρόνος πρὶν ἀναπτυχθῇ ἡ ἀγ-γελία καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, ὅπου, ὡς γνω-στόν, προσέλαβον τόσον μεγάλας διαστάσεις, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς Καίροις (Times), αἱ δὲ πρῶται ἀγγελίαι, ὧν ἐγένετο χρῆσις, ἦσαν βιβλιοπωλι-καί. Χρῆσις μετρία τῶν ἀγγελιῶν τούτων ἐγέ-νετο κατὰ πρῶτον ἐν τοῖς «Ἑβδομαδικαῖς Νέ-οις» τοῦ Λονδίνου, ἰδρυθεῖσαι κατὰ τὸ 1622 ἔ-τος, ἅτινα ἀνήγγειλαν ἡρωϊκὸν τι ποίημα «Ire- nodia gratulatoria» (1652), ἀκολούθως δὲ βι-βλίον τι τοῦ Μίλτωνος ἐπιγραφόμενον «Παρατη-ρήσεις περὶ τοῦ ἀρίστου τρόπου τῆς ἀπὸ τῶν σι-μωνιακῶν καθάρσεως τῆς Ἐκκλησίας» (1659). Ἀφ' οὗ ἡνοίχθη οὕτως ἄπαξ ὁ δρόμος, ἤρχισαν ἔπειτα νὰ καταχωρίζωνται τακτικῶς ἀγγελίαι πρὸς εὐ-ρεσιν θέσεως καὶ ἰδίως δι' ὑπηρετίας, περὶ πραγ-μάτων ἀπολεσθέντων, περὶ ἀπολεσθέντων κυνῶν καὶ παιδίων, περὶ τῆς ὥρας τῆς ἀναχωρήσεως τῶν ταχυδρομικῶν ἀμαξῶν κτλ. Μετὰ τὸ ἄλλων αξιο-σημειώτων ἀγγελιῶν τοῦ «Δημοσίου Ἑρμού», ὅστις ἐπὶ μακρὸν χρόνον διεκρίνετο ὑπὸ τὴν ἑ-ποψὴν ταύτην, παρατηρεῖται ἐν ἔτει 1660 καὶ ἡ ἀγγελία περὶ Βασιλέως Καρόλου ἀπολεσθέντος ὑπὸ Καρόλου τοῦ Β', κατόπιν δὲ ἡ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως γενομένη εἰδοποίησις, ὅτι ἐμελέτα νὰ ὑπάγῃ εἰς Λονδίνον, ὅπως θεραπεύσῃ τὰς χαι-ράδας (1664). Ἡ ἐν ἔτει 1665 ἐνσκήψασα πα-νώλης προσέκλεσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας πλῆθος ἀγγελιῶν περὶ ἀντιδότων κατὰ τῆς νόσου μάλ-λον ἢ ἥττον ἀλανθιάτων, ἀπέδειξε δὲ καὶ πό-

σὸν σπουδαίαν διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κατανά-λωσιν προϊόντων τινῶν ἥτοι ἡ δύναμις τῆς ὀθη-μοσιότητος. Ἐκτοτε ἤρχισαν ν' ἀναφαινώνται καὶ πληθύνωνται ἀγγελίαι περὶ ἐκπονήσεως κτη-μάτων, προκλήσεις πυγμάχων κτλ. Ἐν ἔτει δὲ 1688 ἐσυστήθη καὶ ἐφημερίς (Tattler), ἀποκλει-στικῶς ἀφιερωμένη εἰς τὰς ἀγγελίας.

Συντάκτης τις τῆς Quartely Review, ἀναλύων πρὸ τινος ἐν φύλλον τῶν Καίρων, εὗρεν ἐν αὐ-τῷ 2,575 ἀγγελίας, διακρινόμενας ὡς ἑξῆς: 129 ἀναγγέλλουσι τὸν ἐκπλοῦν πλοίων· 499 θέ-σεις προσφερομένας ἢ ζητούμενας δι' ὑπηρετίας, μαγειρίσας, ἀμαξηλάτας, θαλαμηπόλους· 136 πλειστηριασμοὺς δημοσίους· 195 βιβλία νεοφανῆ· 378 ἐνοικιάσεις· 144 θέσεις προσφερομένας ἢ ζη-τούμενας διὰ παιδαγωγοὺς ἄρρενας ἢ θήλει· 36 δ' εἶνε ἱατρικαὶ ἢ φαρμακευτικαί. Αἱ δ' ἐπιλοι-ποὶ 1,058 ἀναφέρονται εἰς προτάσεις γάμων ἢ εἰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις καὶ συμφοράς. Ἡ περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐν τοῖς Καίροις ἀλληλογρα-φία ἀνεπτύχθη μεγάλως· καθ' ἑκάστην δ' ἀπαντᾷ τις ἐν αὐτοῖς ἀγγελίας τοιοῦτου εἶδους π. γ. «Ἐάν ὁ Κάρολος Ν. . . ὅστις ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς οἰ-κίας τὸ παρελθὸν Σάββατον, θέλει νὰ ἐπανέλθῃ ταχέως πρὸς τοὺς ἀπαρηγορήτους γονεῖς του, θὰ γείνη δεκτὸς με ἀνοικτὰς ἀγκάλας, καὶ θὰ γείνη πᾶν ὅ,τι δυνατόν πρὸς εὐτυχίαν του». — «Ἀκριβέ-μου Ῥοβέρτε, διατί με ἀφῆκες τόσον ἔξαφνα τὴν Κυριακὴν ἐσπέρας; Σὲ παρακαλῶ, γράψε ἢ ἐπά-νελθε πρὸς τὴν τεθλιμμένην σου γυναῖκα». Αἱ ἐ-ρωτικαὶ ἀλληλογραφαί γίνονται συνήθως δι' ἀ-ριθμῶν, ἢ διὰ χαρακτῆρων μετατοπισμένων· ἀλλ' ὑπάρχουσι περιέργοι, οἵτινες δαπανῶσι τὸν καιρὸν τῶν εἰς τὸ ν' ἀποκαλύπτωσι τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κρυπτογραφικῶν τούτων γραμμάτων—εἶνε καὶ τοῦτο διασκέδασις ὡς πᾶσα ἄλλη—, καὶ οἵτι-νες διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς τὴν κατορθώ-νουσι σχεδὸν πάντοτε. Ἀνθ' ἑξῆς τέλος ὁ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου λόγος, ἐάν ἐπεχειρεῖ τις ν' ἀναφέρῃ λεπτομερῶς πᾶν ὅ,τι ἔχει σχέσιν με-τὰ διάφορα εἶδη τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγγελιῶν. Τοιοῦτου εἶδους ἀγγελίας δημοσιεύουσιν οἱ Καί-ροι ἐν ἐνὶ μόνῳ φύλλῳ, ὅσας δὲν δημοσιεύουσιν ὅλαι ὁμοῦ αἱ ἐφημερίδες τῶν Παρισίων ἐντὸς ὁλο-κλήρου μηνός. Σημειοῦμεν δὲ μόνον ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν ἀγγελιῶν, ὅσαι ἀναφέρονται εἰς νεάνιδας παιδαγωγούς. Ὑπὸ τὰς ἀγγελίας τοῦ εἶδους τού-του ὑπογράφεται συχνότατα ἄτιμος κερδοσκο-πία. Τὰ ἀγγλικά δικαστήρια πολλάκις ἔλαβον ἀ-φορμὴν ν' ἀποφανθῶσι περὶ προσώπων, ἅτινα ἐπι-δεικνύονται ἄκραν τιμιότητα, καὶ ἐπιβάλλουσιν εἰς τὰς νεάνιδας ὅρους τόσον αὐστηροὺς, ὥστε αὐταὶ ἐξαπατῶμεναι ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς προσ-πεποιημένης αὐστηρότητος, ἐπιπίπτουσιν ἐν εὐ-κολώτερον εἰς τὴν παγίδα. Ἀλλὰ κερδοσκοπία φθάσασα εἰς τὴν ἐντέλειάν της εἶνε ἐκείνη, δι'

ἡς ἀγγέλλουσι τινες διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι ἀρκεῖ ν' ἀποστείλῃ τις πρὸς αὐτοὺς ποσὸν τι γραμματοσήμων, διὰ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν διάφορα μέσα πλουτισμοῦ. Εὐρίσκονται δὲ ἱκανοὶ ἀπλοῦκοὶ ἄνθρωποι συλλαμβανόμενοι καθ' ἐκάστην εἰς τὴν παγίδα παύτην, οἱ δὲ κερδοσκόποι, ἀφ' οὗ πληρώσωσιν εἰς ἑξῶτα ἀγγελίων 25—30,000 φράγκων (!) κατ' ἔτος, ἔχουσι περισσεῦον ἱκανὸν καὶ δι' αὐτοὺς καθαρὸν κέρδος ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξαπατήσεως τῶν ἀπλουστέρων.

* * *

Αἱ συνδρομαὶ καὶ αἱ κατὰ φύλλα πωλήσεις ἐπαρκοῦσιν ἀκριβῶς εἰς τὰς δαπάνας τῶν ἐφημερίδων, αἱ δ' ἀγγελίαι συναποτελοῦσι τὸν μεγαλύτερον πόρον τῶν κερδῶν.

Δύναται τις νὰ υπολογίσῃ πόσα δαπανῶσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ βιομήχανοι εἰς τὰς ἀγγελίας, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ ἐν Λονδίῳ ἱατρός Ὁλοβαί, οὗτινος τὰ καταπότια καὶ αἱ ἀλοιφαὶ ἀναγγέλλονται καὶ ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἐφημερίσι, δαπανᾷ εἰς ἀγγελίας ἐφημερίδων 30,000 λίρας κατ' ἔτος, ἦτοι 750,000 φράγκα, ὥπως εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ ἔλλαιον τοῦ Μακασσάρ δαπανᾷ 250,000, καὶ διάφορα καταστήματα ἐκλειγμάτων 300,000 ἕως 400,000 φράγκων. Πόσα καταπότια, πόσας φιᾶλας, καὶ πόσα ἐπανωφόρια πρέπει νὰ πωλήσῃ τις διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς μόνους τὰς δαπάνας τῶν ἀγγελίων! Διαβεβαιοῦσιν ἐν τούτοις, ὅτι μία ἀγγελία ἀποφέρει κατὰ μέσον ὄρον τὸ διπλοῦν τῆς δαπάνης τῆς, ἦτοι ὁ δαπανῶν εἰς ἀγγελίας 500,000 φραγ. δύναται νὰ κερδήσῃ 1 ἑκατομύριον, ἦτοι νὰ ἔχῃ καθαρὸν κέρδος 500,000 φράγ. Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ οὕτως τὸ πρᾶγμα, ἀφ' οὗ ἀποφασίζουσι τοιαύτας κολοσιαιὰς προκαταβολὰς οἱ ἐπιχειροῦντες ταῦτα, χωρὶς νὰ καταστραφῶσι.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

— Πῶς ἐκάμετε, ἡρωτάτο ὁ πλούσιος τραπεζίτης * *, διὰ νὰ κερδήσῃτε καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ διατηρήσῃτε τόσα πλούτη;

— Ἀπλούστατα, ἀπεκρίθη οὗτος, ἔκαμνα τὸν πλούσιον, ὅταν ἤμην πτωχὸς, καὶ, ὅταν ἤμην πλούσιος, τὸν πτωχόν.

* *

Ὁ Malherle δειπνῶν ποτε παρὰ τινι ἀρχιεπισκόπῳ, ἀπεκοιμήθη περὶ τὰ τέλη. Ὁ ἀρχιερεὺς, μέλλων νὰ κηρύξῃ μετ' ὀλίγον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐξύπνησε καὶ τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν ὀμιλίαν του.

— Ἀπαλλάξατέ με τοῦ λόγου, σᾶς παρακαλῶ, σεβασμιώτατε, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. Θὰ κοιμηθῶ κάλλιστα χωρὶς αὐτόν.

~~~~~

Ὁπου ἐγὼ καὶ ἂν σταθῶ σὲ ἐπαινῶ, καὶ ὅμως σὺ ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῇς, θὰ μὲ κακολογήσῃς.

Ἀλλὰ τῆς ἀτυχίας μας ὁποῖος σκληρὸς νόμος! οὐτε ἐμὲ πιστεύει τις, ἀλλ' οὐτε σὲ ἐπίσης.

* *Φ.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ὁ διάσημος καλλιτέχνης Γαβαρνὶ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἰακάρτ, διευθυντὴν τῆς σατυρικῆς ἐφημερίδος «Σιανιβάρ» νὰ τοῦ κάμῃ εἰκόνα τινα διὰ τὴν ἐφημερίδα του. Ὁ Ἰακάρτ καταγοητευθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν, ἔσπευτε νὰ στείλῃ πρὸς τὸν Γαβαρνὶ μίαν πλάκα λιθογραφικὴν, τὴν λεπτοτέραν καὶ ὠραιοτέραν πασῶν, ὅσας ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ, διότι κανεὶς δὲν ἦτο τόσον δύσκολος καὶ μεμψιμοιρος, ὅσον ὁ Γαβαρνὶ, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ χαράξῃ ἐπὶ πλακῶς.

Ἐν τούτοις αἱ ἡμέραι, αἱ ἐβδομάδες παρέρχονται, καὶ τὸ περιμενόμενον σχεδιογράφημα δὲν ἔφθανε.

Ὁ Ἰακάρτ στέλλει πολλάκις εἰς τοῦ Γαβαρνὶ, ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐπὶ τέλους ἐξαποστέλλει ἕνα τῶν ὑπαλλήλων του μὲ τὴν ῥητὴν ἐντολήν νὰ φέρῃ ὀπίσω τὴν πλάκα τοῦλάχιστον.

— Θέλω νὰ ὁμιλήσω τὸν κ. Γαβαρνὶ ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Ἰακάρτ, λέγει ὁ ὑπάλληλος πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις τοῦ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Ἀπέθανεν, ἀποκρίνεται πρὸς τὸν ὑπάλληλον ὁ ἀνοίξας τὴν θύραν, ὅςτις ἦτο ὁ ἴδιος Γαβαρνὶ.

— Ἀλλὰ μὲ εἶπαν νὰ ζητήσω μίαν πλάκα.

— Ἡ πλάξ καῖται ἐπὶ τοῦ τάφου του!

Καὶ ἐκλείσσε τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον τοῦ πρεσβευτοῦ.

ΙΩΝΑΣ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ἐπειδὴ ἡ εὐτυχία εἶνε ὕψοςμα, ὅπερ ἔκα-
στός τις μετρεῖ μὲ ἴδιον πῆχυν, οὐδεὶς ἔχει τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ τὸν γείτονά του περὶ τοῦ πό-
σον μέρος τῆς εὐτυχίας ταύτης κέκτηται ἢ ἀπέ-
βαλεν.

* * * Τὰ ἀπατηλότερα ὄνειρα δὲν εἶνε ὅσα βλέ-
πομεν κοιμώμενοι.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ὡς δραστικὸν μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν χει-
μέτων (χιονιστρῶν) κατὰ τὸν χειμῶνα ἀνεκοι-
νώθη ἡμῖν ὑπὸ τινος τῶν ἀναγνωστριῶν τῆς «Ἐ-
στίας» τὸ ἐπόμενον: Πρὶν ἢ εἶτι ἀρχίσῃ τὸ δριμύ-
ψυχος καὶ παρυσιασθῶσιν αἱ χιονίστραι, ἀπαραί-
τητον εἶνε καθ' ἐκάστην πρωΐαν μετὰ τὸ τακτι-
κὸν νίψιμον νὰ νίπτῃ τις πάλιν τὰς χεῖρας διὰ
κοινοῦ ὕδατος. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατορθῶναι
εὐκόλως νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀνικρὸν πάθος τῶν χει-
μέτων.

Ἐπειδὴ εἶν' ἐνδεχόμενον νὰ διακοπῇ κατὰ
τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἡ ἐκδοσις τῆς Ἐστίας,
γνωστοποιεῖται πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐ-
παρχίαις καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ συνδρομητάς
αὐτῆς, ὅτι συνδρομαὶ διὰ τὸ ἔτος 1881 δὲν
εἶνε δεκταὶ πρὸ τῆς 1 προσεχοῦς Ἰανουα-
ρίου.